

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Anna Majuri

Euroopan unioni disinformaation torjujana

”Kaikki, mitä luet tai kuulet koronaviruksesta, ei ole totta. Tämä on faktaa.”

Markkinoinnin ja viestinnän akateeminen yksikkö
Organisaatioiden viestinnän pro gradu -tutkielma
Viestinnän monialainen koulutusohjelma

Vaasa 2022

VAASAN YLIOPISTO**Markkinoinnin ja viestinnän akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Anna Majuri		
Tutkielman nimi:	Euroopan unioni disinformaation torjuna : ”Kaikki, mitä luet tai kuulet koronaviruksesta, ei ole totta. Tämä on faktaa.”		
Tutkinto:	Viestintätieteiden maisteri		
Oppiaine:	Organisaatioiden viestintä		
Työn ohjaaja:	Teija Waaramaa		
Valmistumisvuosi:	2022	Sivumäärä:	76

TIIVISTELMÄ:

Koronaviruspandemia on ollut otollista aikaa disinformaation eli tahallisesti tuotetun väärän tai harhaanjohtavan tiedon leviämiseksi. Kun tietoa ei ole saatavilla riittävästi eikä riittävän nopeasti, eri intressiryhmät hyödyntävät epätietoisuutta. Samaan aikaan kansalaisten voi olla haastavaa löytää todenmukaista ja luotettavaa tietoa.

Tässä tutkimuksessa tavoitteena on selvittää, mihin arvoihin Euroopan unionin toimielimet Euroopan komissio ja Eurooppa-neuvosto vetoavat koronavirusta koskevassa argumentaatiiossa nettisivuillaan. Tavoite saavutetaan selvittämällä, miten Eurooppa-neuvosto ja Euroopan komissio argumentoivat nettisivuillaan esittämiensä koronavirusta koskevien väitteiden puolesta ja millä arvoperustaisilla retorisilla keinoilla Euroopan unioni legitimoitua asiantuntijasemaansa.

Aineistona tutkielmassa on Euroopan komission ja Eurooppa-neuvoston koronavirusta ja disinformaatiota käsittelevät nettisivut. Aineistoa analysoidaan Chaïm Perelmanin uuden retoriikan argumentaatioteorian avulla. Argumentaatioteorian avulla aineistosta analysoidaan suhdetta yleisöön ja sitä, millaisia arvoja ja olettamuksia näennäisen loogisten argumenttien takaa paljastuu.

Tutkielmassa selvisi, että Euroopan unioni pyrkii asemoimaan itsensä seuraaviin legitimitietiasemiin: Asiantuntijätiedon tuottaja ja välittäjä, disinformaation torjuja, ensisijainen toimija koronaviruspandemiaa vastaan taistelussa ja terveyden ja hyvinvoinnin puolustaja. Aineistosta löytyi kuusi keskeistä arvoa, joihin argumentaatiiossa vedottiin: Nämä arvot olivat terveys ja elämä, turvallisuus, totuus ja tietosuoja, solidaarisuus, tehokkuus ja taloudellinen hyvinvointi sekä vapaus.

Arvojen pohjalle on rakennettu argumentit, joilla pyritään vaikuttamaan yleisön käyttäytymiseen, eli esimerkiksi siihen, että kaikki ottavat koronaviruserokotteen, ja mielipiteisiin, kuten siihen, että koronaviruspandemia on kaikkien yhteinen asia ja edellyttää solidaarisuutta. Arvot olivat linjassa EU:n perussopimukseen kirjattujen arvojen kanssa.

AVAINSANAT: legitimitietti, disinformaatio, argumentaatio, Euroopan unioni, koronaviruspandemia, arvot, retoriikka

Sisällys

1	Johdanto	5
1.1	Tutkimuksen tavoite	8
1.2	Aineistona Euroopan komission ja Eurooppa-neuvoston nettisivut	9
1.3	Menetelmänä uuden retoriikan argumentaatioteoria	10
2	EU, legitimizeetti ja hallitseman viestintäympäristö	12
2.1	EU:n juridinen legitimizeetti	13
2.2	Viestinnällä rakennetaan legitimizeettiä	15
2.3	EU:n legitimizeettihaasteet	18
2.4	Hallitseman viestintäympäristö	21
2.4.1	Disinformaatio	22
2.4.2	Viestintähaasteet ja totuuden jälkeinen aika	25
3	Argumentointi hallitsemattomassa viestintäympäristössä	31
3.1	Argumentoinnin lähtökohtia	36
3.2	Argumenttiluokat	38
4	Analyysi ja tulokset EU:n argumentaatiosta	41
4.1.1	EU asiantuntijatiedon tuottajana ja välittäjänä	42
4.1.2	Terveys ja elämä	46
4.1.3	Turvallisuus	48
4.1.4	Totuus ja tietosuoja	51
4.1.5	Solidaarisuus	54
4.1.6	Tehokkuus ja taloudellinen hyvinvointi	58
4.1.7	Vapaus	61
4.2	Tulosten yhteenveto	62
5	Päätäntö	66
	Lähteet	72

Kuviot

Kuvio 1. Argumenttiluokkien osuus aineistossa.	65
---	----

Taulukot

Taulukko 1. Euroopan komissio ja Eurooppa-neuvosto.	15
Taulukko 2. Legitimiteetin määritelmät.	17
Taulukko 3. Disinformaatio, hallitsematon viestintä ja totuuden jälkeinen aika.	29
Taulukko 4. Arvot, joihin argumentaatio pohjautuu.	64

1 Johdanto

Koronaviruksesta on levinnyt pandemian aikana huomattava määrä virheellistä tietoa. On esimerkiksi väitetty, että Suomi on keskellä maailmansotaa, jota käydään biologisella aseella, eli koronaviruksella (Yle, 2020). On väitetty, että koronavirus leviää 5G-verkkojen yleistymisen vuoksi (Euroopan komissio, 2021). USA:ssa, Kanadassa ja Euroopassa puolestaan leviää Venäjällä tuotettu valeuutinen, jonka mukaan rokote on tappanut enemmän ihmisiä ja aiheuttanut enemmän sairautta kuin itse virus (EU vs. disinfo, 2021). Koronan on väitetty parantuvan hunajalla, luonnontuotteilla ja desinfiointiaineella (Yle, 2021). On väitetty, että koronarokotteen yhteydessä ihmisiin laitetaan mikrosiru, jolla kansalaisten toimia valvotaan ja koronaviruksen jäljityssovellusten on väitetty olevan hallitusten keino tunkeutua kansalaisten yksityiselämään (Suomen kuvalehti, 20.4.2020).

WHO:n (World's health organization, 2021) mukaan väärän tiedon perusteella toimiminen on aiheuttanut vakavia seurauksia pandemian aikana. Viimeaikaisten tutkimusten mukaan vuoden 2020 kolmen ensimmäisen kuukauden aikana lähes 6 000 ihmistä ympäri maailmaa joutui sairaalaan koronaviruksen väärän tiedon takia (WHO, 2021). Tänä aikana tutkijoiden mukaan ainakin 800 ihmistä on saattanut kuolla COVID-19:ään liittyvien väärän tiedon vuoksi (WHO, 2021).

Julkisorganisaatiot ja valtioiden hallitukset yrittävät ohjata lukijoita totuudenmukaisen tiedon pariin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen THL:n (2021) mukaan verkko pursulluu tietoa ja sitä on niin suunnattoman paljon, että jokaisella on vaikeuksia erottaa luotettava tieto. Sivuillaan se opastaa lukijoita totuudenmukaisen tiedon pariin. Samaa tekevät Euroopan unionin (jatkossa lyhenteellä EU) toimielimet Euroopan komissio ja Eurooppa-neuvosto koronavirusta käsittelevillä nettisivuillaan. Ihmisiä kehoitetaan luottamaan asiantuntijatietoon ja sivuilla sanotaan myös suoraan ”Tämä on faktaa” (Euroopan komissio, 2021).

Vuonna 2019 alkanut koronakriisi todella on ollut otollista aikaa disinformaation, eli tahallisesti tuotetun väärän tiedon leviämislle. Tietämättömyys ja epäluulo jo vaikuttavat siihen, että valeuutisia ja muuta disinformaatiota tuotetaan ja siihen, että myös misinformaatio, eli tahattomasti tuotettu väärä tieto leviää. Disinformaation leviämislle on kuitenkin myös muita syitä kuin se, että totuudenmukaista tietoa ei ole ollut tarpeeksi saatavilla tarpeeksi nopeasti. Koronapandemia on pakottanut hallitukset ja esimerkiksi EU:n tekemään poikkeuksellisia ratkaisuja ja rajoittamaan esimerkiksi ihmisten vapautta liikkua ja harrastaa, tehdä töitä, nähdä muita ihmisiä ja matkustaa. Monet poliittiset päätökset ja niistä seuranneet rajoitukset ovat aiheuttaneet taloudellisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haasteita ympäri maailmaa. Koronapandemia on vaikuttanut kaikkiin, ja tapa, jolla ihmiset siihen reagoivat vaihtelee. Disinformaation tarkoituksena on aiheuttaa hämmennystä, huijata, tuottaa kaupallista voittoa tai julkista haittaa (Durrach, Bărgăoanu ja Nastasiu, 2020, s. 6). Koronapandemian aikana disinformaatio puhuttelee erityisesti yleisöjä, jotka ovat eri mieltä asiantuntijoiden kanssa. Erilaiset intressiryhmät hyödyntävät tätä ja tuottavat disinformaatiota omiin tarkoituksiinsa.

Tyypillisesti disinformaatio on liitetty politiikkaan ja esimerkiksi USA:n ja Venäjän vaalien yhteydessä siitä on noussut kohuja (ks. Humprecht, Esser ja Van Aelst, 2020, s. 496), mutta nyt poliittisten vaikutusten lisäksi disinformaatiolla on myös suora vaikutus muun muassa terveyteen ja turvallisuuteen. Koronapandemia on lisäksi tuonut näkyväksi sosiaaliseen mediaan ja digitalisaatioon liittyviä haasteita: Esimerkiksi, että disinformaatio leviää nopeasti ja globaalisti, algoritmit suosivat sosiaalisessa mediassa paljon reaktioita kerännyttä sisältöä ja sisältö on yksilöity jokaiselle erikseen niin, että sosiaalisen median luomat todellisuudet voivat poiketa hyvinkin paljon toisistaan (Wardle & Derakhshan, 2017; Albright, 2017; Kobernjuk ja Kasper, 2021, s. 171–173).

Taustalla on myös laajempia ilmiöitä: poliittisen epäluulon lisääntyminen ja populismin nousu useissa jäsenvaltioissa, totuuden arvon väheneminen ja median murros, jossa perinteinen portinvartijuus on vähentynyt (Albright, 2018; Horne, 2021; Jallinoja ja Väliaverronen, 2021). Portinvartijuudella tarkoitetaan esimerkiksi uutistuottajien valtaa

valita, mitä sisältöä julkaistaan ja jaetaan. Euroopan komission puheenjohtaja Ursula von der Layen myös totesi puheessaan, että ihmiskunta ei taistele koronan aikana ainoastaan virusta vastaan vaan myös misinformaatiota ja disinformaatiota, joka aiheuttaa maailmaan laajoja sosiaalisia, poliittisia ja taloudellisia levottomuuksia (Dan & Ahmed, 2022, s. 146).

Disinformaatiota, EU:n legitimitettä ja totuuden jälkeisen ajan, viestintähaasteita on tutkittu viime vuosina paljon (mm. Dan ja Ahmed 2022; Humprecht, Esser ja Van Aelst, 2020; Savolainen, 2021; Brosius, van Elsas ja de Vreese, 2019). Totuuden jälkeisellä ajalla tarkoitetaan olosuhteita, joissa yleinen mielipide muodostuu enemmän tunteisiin vetoamisen ja henkilökohtaisten kokemusten tai vakaumuksiin vetoamisen kuin objektiivisten tosiasioiden pohjalta (Oxford English Dictionary OED 2016). Samoin koronaviruksesta on tehty tutkimusta. Se, mitä kuitenkin on tutkittu vähemmän, on se, mihin arvoihin julkisorganisaatiot perustavat argumentaationsa. Julkisorganisaatioissa tehdään isoja poliittisia päätöksiä ja niillä on valtaa vaikuttaa toisiin valtioihin ja niiden kansalaisiin. Näin ollen tieto siitä, mihin arvoihin niiden tuottama argumentaatio pohjaa, on merkittävä. EU:n kaltaisen instituution tulisi argumentoida selkeästi ja läpinäkyvästi. Koronapandemiaa koskevan tiedon tulisi pohjautua tieteeseen ja tarkistettuun ja tunnustettuun tietoon.

Tässä tutkielmassa Perelmanin uuden retoriikan argumentaatioteorian avulla tarkastelen sitä, miten aineistossa EU argumentoi koronavirusta koskevasta tiedosta ja miten se pyrkii siten omalta osaltaan torjumaan disinformaatiota. EU:n kaltaisen instituution tuottaman viestinnän tulisi kestää tiukkakin läpivalaisu. Tarkastelemalla argumentaatiota uuden retoriikan teorian avulla saadaan tietoa siitä, mitä näennäisen loogisen argumentaation takaa löytyy ja siten millaisiin olettamuksiin, mielipiteisiin ja arvoihin EU pohjaa argumentaationsa.

1.1 Tutkimuksen tavoite

Tutkielman tavoitteena on selvittää, millaisiin arvoihin Euroopan unionin toimielimet Euroopan komissio ja Eurooppa-neuvosto vetoavat koronavirusta koskevassa argumentaatiossa nettisivuillaan disinformaation torjumiseksi. Tavoitteen saavuttamisessa apuna on kaksi tutkimuskysymystä:

- 1) Miten Eurooppa-neuvosto ja Euroopan komissio argumentoivat nettisivuillaan esittämiensä koronavirusta koskevien väitteiden puolesta?
- 2) Millä arvoperustaisilla retorisisilla keinoilla Euroopan unioni legitimoii asiantuntija-asemaansa?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla keskityn erityisesti analysoimaan niitä arvoja, joihin Eurooppa-neuvosto ja Euroopan komissio vetoavat argumentoidessaan koronavirusta koskevista faktoista. Analyysissa apuna ovat Perelmanin argumentaatiotekniikat ja argumenttiluokitukset. Niistä kerrotaan kohdassa 1.3.

Toisessa tutkimuskysymyksessä käytän legitimitietin käsitettä. Pyrin selvittämään, millä argumentoinnin keinoilla Eurooppa-neuvosto ja Euroopan komissio rakentavat Euroopan unionin legitimitiettiä koronavirusta käsittelevillä nettisivuillaan (ks. 1.2). EU:lla on toimielinjärjestelmä, jolla pyritään edistämään unionin arvoja, ajamaan unionin tavoitteita, palvelemaan sen jäsenvaltioiden ja kansalaisten etuja ja kaikkien unionin toimien johdonmukaisuutta ja tehokkuutta (Euroopan unioni 2016 / Lissabonin sopimus artikla 9 kohta 1). Käsitän, että koska EU:n toimielimillä on yhteiset tavoitteet ja arvot, ne rakentavat yhdessä siten myös EU:n asiantuntija-asemaa. Tässä tutkielmassa legitimitietillä tarkoitetaan ensisijaisesti sitä, että instituution toimet ovat oikeutettuja tietyssä arvojen, normien ja uskomusten muodostamassa sosiaalisessa todellisuudessa (Suchman, 1995). Tarkemmin legitimitietti määritellään luvussa 2.

1.2 Aineistona Euroopan komission ja Eurooppa-neuvoston nettisivut

Tutkimusaineistona on Euroopan komission Disinformaation torjunta -sivu (ec.europa.eu/info) ja Eurooppa-neuvoston koronavirussivu (consilium.europa.eu/fi), joilla kumotaan koronaviruksesta tuotettuja valeuutisia ja tuodaan esille EU:n koronaviruksen leviämisen estämiseksi ja viruksen pysäyttämiseksi tekemiä toimia.

Disinformaation torjunta -sivun alussa kerrotaan, että koronaviruksesta on liikkeellä paljon virheellistä ja vääristeltyä tietoa eli disinformaatiota (Euroopan komissio 2021). Verkkosivun tarkoitus on kumota virheellisiä käsityksiä ja tuoda esille faktatietoa koronaviruksesta. Lisäksi sivulla on tarjolla opastusta verkkohuijareiden ja salaliittoteorioiden tunnistamiseen ja linkkejä sivuille, joissa opastetaan vastuulliseen verkossa liikkumiseen.

Eurooppa-neuvoston sivu puolestaan on yksi sivuston Poliitikat-otsikon alla olevista sivuista. Poliitikat-sivulla Eurooppa-neuvosto avaa EU:n yhteisiä linjanvetoja ja toiminnan painopisteitä aiheittain. Muita ajankohtaisia aiheita ovat esimerkiksi neuvottelut EU:n ja Iso-Britannian tulevasta suhteesta sekä EU:n pitkän aikavälin budjetti (2021–2027) ja elpymispaketti. (Eurooppa-neuvosto, 2021). Verkkosivu, jota analysoin tässä tutkielmassa, on Covid-19-koronaviruspandemia: EU:n toimet (Eurooppa-neuvosto, 2021). Sivun jakautuu 11 alakohtaan ja käsittelee siten koronavirusta muun muassa talouden, matkustamisen, disinformaation, rokotteiden ja solidaarisuuden näkökulmasta.

Eurooppa-neuvosto määrittelee politiikan koronavirustilanteen kaltaisissa haastavissa ja monitahoisissa kysymyksissä ja edustaa EU:n ylintä poliittista johtoa (Eurooppa-neuvosto, 2021). Eurooppa-neuvoston voidaan katsoa edustavan EU:n linjaa koronaviruspandemian torjumisessa. Euroopan komissio puolestaan toimielimenä on laajempi ja se panee täytäntöön toimia, joista neuvosto ja parlamentti ovat tehneet päätöksiä (Euroopan komissio, 2021). Se on poliittisesti itsenäinen elin ja puolustaa EU:n yleistä etua.

Analyysini keskittyy valittujen sivujen tekstiin. Sekä Eurooppa-neuvoston että Euroopan komission sivuilla on useita linkkejä muille verkkosivuille. Linkit johtavat paitsi Euroopan unionin muille verkkosivuille, myös esimerkiksi maailman terveysjärjestön WHO:n ja valeuutisia kokoavalle ja kumoavalle EU vs. disinfo -sivulle. Sivuilla on lisäksi kuvia ja videoita, jotka osaltaan toimivat argumentaation tukena ja havainnollistavat aihetta. Olen kuitenkin rajannut tarkastelun ainoastaan sivuilla olevaan tekstiin, sillä tavoitteenä on löytää arvot ja oletukset, joihin argumentaatio pohjautuu. Menetelmäteoria, jolla tavoite voidaan saavuttaa, soveltuu tekstin ja puheen analysointiin.

Valitsin nämä verkkosivut aineistoksi, sillä niissä EU ottaa laajasti kantaa koronavirusasioihin ja disinformaatioon ja koska sivujen voidaan katsoa olevan suunnattu suurelle yleisölle. Sivut ovat kaikkien saatavilla ja ne ovat kirjoitettu kaikilla EU:n virallisilla kielillä, joita suomen lisäksi on 23. Koronaviruspandemia aiheena liittyy jokaisen ihmisen elämään. Onkin oleellista pystyä arvioimaan sitä, miten laajan kohderyhmän tavoittava instituutio argumentoi tunteita ja ajatuksia herättävästä aiheesta, jolla on laajoja vaikutuksia.

Euroopan komission ja Eurooppa-neuvoston sivustot ovat laajoja kokonaisuuksia. Rajasin sivustolta analysoitavat sivut sillä perusteella, että niillä käsitellään koronavirusta sekä EU:n tekemien toimien että disinformaation torjunnan näkökulmasta. Tutkielman ulkopuolelle jää siten muiden toimielimien sivut, joilla puhutaan koronaviruksesta ja toisaalta EU:n tuottamat muut tiedotteet aiheesta.

1.3 Menetelmänä uuden retoriikan argumentaatioteoria

Tutkimusmenetelmäksi valitsin Chaïm Perelmanin uuden retoriikan argumentaatioteorian. Tässä tutkimuksessa keskityn analysoimaan aineistosta tekstien lähtökohtia (esisopimuksia) ja käytettyjä assosiativisen argumentoinnin tekniikoita. Luokittelen tekstien argumentteja kvasiloogisiin, todellisuuden rakenteeseen nojaaviin ja todellisuuden rakennetta luoviin argumentteihin. Assosiativinen argumentaatio ja argumenttiluokat määritellään luvussa 4.

Valitsin tämän menetelmän, sillä Perelmanin argumentaatioteoria keskittyy argumentaation näennäiseen loogisuuteen ja sen avulla tekstejä analysoitaessa paljastuu esisopimusten avulla tekstiin kirjoitettuja oletuksia yleisön arvoista. Menetelmän avulla pääsee käsiksi myös organisaation tai instituution luotettavuuteen ja sen tuottaman tiedon vakuuttavuuteen. Menetelmän avulla tekstistä voidaan tunnistaa arvoja, joihin eri tekniikoilla vedotaan.

2 EU, legitimiteetti ja hallitsematon viestintäympäristö

Perusta EU:n luomiselle on EU:n mukaan (2016) 1950 annetussa julistuksessa, jossa Ranskan ulkoministeri Robert Schumann esitti suunnitelman Euroopan hiili- ja teräsyhteisön (EHTY) perustamisesta. Aloitetta pidetään historiallisena, sillä se antoi alkusäyksen Euroopan yhdentymiselle. Tavoitteena oli tukea EU:n mukaan (2016) Euroopan järjestäytymistä ja elävyyttä sekä sivistystä ja säilyttää rauhanomaiset suhteet jäsenvaltioiden välillä. Suunnitelma toteutui, kun perustajavaltiot Belgia, Saksan liittotasavalta, Ranska, Italia, Luxemburg ja Alankomaat allekirjoittivat EHTYN perustamissopimuksen (Pariisin sopimus) vuonna 1951 (EU, 2016). Suunnitelma tuli voimaan 1952.

EU:n perustamisesta tehtiin sopimus vuonna 1992 Maastrichtissa ja sen katsottiin olevan merkittävä tekijä Euroopan poliittiselle yhdentymiselle (EU, 2016). Sopimus oli uusi vaihe kehityksessä, jonka tähtäimenä oli yhä läheisempi Euroopan kansojen välinen liitto. EU:n toimintakykyä, järjestäytymistä ja tavoitteita on sittemmin selvennetty Amsterdamin sopimuksella (1997), Nizzan sopimuksella (2001) ja Lissabonin sopimuksella (2007).

EU on valtaa käyttävänä järjestelmänä poikkeuksellinen. Se on instituutio, jolla on omat toimivaltuudet ja sen jäsenvaltioista riippumaton oikeusjärjestys (EU, 2016). Tämän oikeusjärjestyksen alla ovat sekä jäsenvaltiot että niiden kansalaiset. EU:ssa on paljon yhteneväisyyksiä perinteisiin kansainvälisiin organisaatioihin ja liittovaltiota muistuttaviin organisaatioihin, mutta se myös eroaa niistä: EU on pikemminkin jatkuvasti muokkautuva järjestelmä kuin valmis stabiili organisaatio (EU, 2016). EU:sta juridisesti puhuttaessa käytetään usein myös ylikansallisen organisaation määritelmää, sillä EU sisältää piirteitä kummastakin näistä perinteisemmästä mallista.

EU:lle on olemassa juridinen legitimiteetti, eli oikeutus toimia ja käyttää valtaa. Tässä luvussa avataan EU:n juridista legitimiteettiä, esitellään aineistossa analysoitavien toimielinten päätehtävät ja avataan sitä, mitä legitimiteetillä tässä tutkielmassa tarkoite-

taan. Lisäksi luvussa käsitellään sitä, miten legitimizeettiä voidaan rakentaa viestinnän avulla ja mitä haasteita koronakriisi on nostanut EU:n legitimizeettiin liittyen.

2.1 EU:n juridinen legitimizeetti

EU:n perussopimukset säätelevät kaikkea EU:n toimintaa mukaan lukien juridisen ja poliittisen vallankäytön. Jäsenvaltiot luovuttavat osan suvereniteetistaan, eli tässä yhteydessä valtiovallastaan EU:lle (EU, 2016). Tämän vuoksi EU:ta on verrattu paljon liittovaltioon. EU:n toimielimillä on kuitenkin toimivaltaa vain yksityiskohtaisesti määritettyjen, perussopimuksen mukaisten tavoitteiden saavuttamisessa ja näin ollen vain tietyissä asioissa. EU:n toimielimet siis eivät voi valita vapaasti tavoitteitaan (kuten valtiot) ja toisaalta EU ei vastaa kaikkiin niihin vaatimuksiin, joihin valtioiden tulee vastata. EU:lla ei esimerkiksi ole valtioille ominaista yleistoimivaltaa ja niin kutsuttua kompetenssikompetenssia, eli sellaista toimivaltaa, jolla voidaan luoda uusia valtuuksia (EU, 2016). EU:hun kuuluu tällä hetkellä Suomi, Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Espanja, Irlanti, Italia, Itävalta, Kreikka, Kroatia, Kypros, Latvia, Liettua, Luxemburg, Malta, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Ruotsi, Saksa, Slovakia, Slovenia, Tanska, Tšekki, Unkari ja Viro.

EU:n juridinen legitimizeetti perustuu siis siihen, että jäsenvaltiot perussopimukset allekirjoittamalla suostuvat luovuttamaan päätäntävaltaa EU:lle. EU:n tehtäväluettelo on laaja ja sen toimivaltuudet ovat luonteeltaan niin poliittisia, sosiaalisia kuin taloudellisia (EU, 2016).

EU:n oikeudellinen luonne on erityinen. EU:n oikeuden säännökset ja määräykset vaikuttavat yhteneväisesti kaikissa jäsenvaltiossa ja asettavat rajoituksia ja toisaalta oikeuksia jäsenvaltioille ja niiden kansalaisille. EU:n toiminnan pohjana on sen institutionaalinen, eli sosiaalista järjestystä ja yhteistyön rakenteita ohjaava rakenne, joka takaa sen, että EU:n toiminnasta heijastuu aina Euroopan yhteinen etu. Euroopan yhteinen etu määritellään perussopimuksissa.

Eriyistä EU:ssa (verrattuna muihin kansainvälisiin järjestöihin esimerkiksi) on myös se, että toimivaltuudet on hajautettu EU:n toimielimille. Toimielimet käyttävät valtaa EU:n oman oikeusjärjestyksen pohjalta ja toimielinten valta ulottuu tavallisesti valtioiden suvereniteettia koskeviin asioihin (EU, 2016). Lisäksi poikkeuksellista on, että unionin oikeus on ensisijainen verrattuna jäsenvaltioiden oikeuksiin. Ristiriitatilanteissa EU:n oikeus pitäisi mennä etusijalle kansalliseen oikeuteen nähden. Vaikka EU esittää toimivaltuutensa näin, käytännön ristiriitatilanteissa on monia haasteita. Esimerkiksi EU ja Unkari ovat olleet toistuvasti vastakkain, sillä Unkari on toiminut vastoin EU:n perussopimukseen kirjattuja arvoja ja tavoitteita. Esimerkiksi se, millä tavoin Unkarissa on rajoitettu lehdistönvapautta ei ole linjassa EU:n arvojen kanssa (Yle 7.7.2021). Toinen esimerkki on Unkarissa säädetty laki, jossa rinnastetaan homoseksuaalisuus ja pedofilia (Yle 7.7.2021).

EU:n toiminnan perustana toimivat arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen, vapaus, demokratia eli kansanvalta, tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Nämä arvot tulisi olla myös jäsenvaltioita yhdistäviä arvoja. Kun valtio liittyy EU:hun, se samalla allekirjoittaa kannattavansa EU:n yhteisiä arvoja. EU:n päämääränä (SEU sopimus, artikla 3) on edistää rauhaa, omia arvojaan ja kansojensa hyvinvointia. Tähänkin liittyy haasteita. Viimeisin esimerkki EU:n perussopimuksien mukaisten arvojen toteuttamisesta käytännössä on sota Ukrainassa. EU on suunnannut useita pakotteita Venäjälle. EU:n jäsenvaltioilla on kuitenkin haasteita päästä yhteisymmärrykseen siitä, millaisia pakotteita tehdään (HS 24.3.2022). Ristiriidassa on EU:n perussopimuksen arvot kuten rauha ja jäsenvaltioiden kansalaisten hyvinvointi ja taloudellinen hyvinvointi (HS 24.3.2022).

Unionilla on toimielinjärjestelmä, jolla pyritään edistämään unionin arvoja, ajamaan unionin tavoitteita, palvelemaan unionin, sen kansalaisten ja jäsenvaltioiden etuja sekä varmistamaan unionin politiikkojen ja toimien johdonmukaisuus, tehokkuus ja jatkuvuus (EU 2016). Unionin toimielimet ovat Euroopan parlamentti, Eurooppa-neuvosto,

Euroopan komissio, Euroopan unionin tuomioistuin, Euroopan keskuspankki ja Euroopan tilintarkastustuomioistuin.

Tässä tutkielmassa analysoin aineistoa Euroopan komission ja Eurooppa-neuvoston verkkosivuilta. Taulukossa 1 esitellään toimielinten jäsenet ja päätehtävät.

Taulukko 1. Euroopan komissio ja Eurooppa-neuvosto.

Toimielin	Euroopan komissio	Eurooppa-neuvosto
Jäsenet/koostumus	Euroopan komission johdossa on 27 jäsentä, yksi jokaisesta jäsenmaasta. Päivittäisestä toiminnasta vastaa virkamiehistö, joka on jakautunut aiheittain 55 eri osastoon.	Eurooppa-neuvostoon kuuluvat EU-maiden valtion- tai hallitusten johtajat, Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja ja Euroopan komission puheenjohtaja.
Päätehtävä	Tehdä lainsäädäntöesityksiä ja valvoa lainsäädännön soveltamista. Euroopan komissio vastaa EU:n toimintapolitiikkojen ja talousarvion täytäntöönpanosta ja pyrkii edistämään EU:n yleistä etua.	Päätää EU:n yleisestä poliittisesta linjasta ja politiikan painopisteistä. Käsittelee monitahoisia ja sellaisia arkaluontoisia kysymyksiä, joiden käsittelyyn alemman tason hallitustenvälinen yhteistyö ei riitä. Määrittelee EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan Euroopan strategiset edut ja puolustusnäkökohdat huomioiden. Nimeää ja valitsee ehdokkaat muun muassa Euroopan keskuspankin ja Euroopan komission johtoon.

2.2 Viestinnällä rakennetaan legitimitettä

Suchman (1995) määrittelee legitimitetin yleiseksi käsitykseksi siitä, että jonkun entiteetin toimet ovat toivottuja, oikeudenmukaisia ja soveliaita tietyssä normien, arvojen,

uskomusten ja määritelmien pohjalta muodostuneessa sosiaalisessa todellisuudessa. Entiteetti voi hänen mukaansa olla organisaatio tai yksittäinen ihminen ja ne ihmiset, jotka määrittelevät, onko se legitiimi, ovat yksittäisiä ihmisiä ja heistä koostuvia ryhmitymiä (toiset organisaatiot, media). Legitiimiys on näennäisen objektiivista. Se edustaa Suchmanin (1995) mukaan ”tarkkailijoiden” reaktioita organisaatioon sellaisina kuin he näkevät sen: legitiimiyttä siis hallitaan objektiivisesti, mutta se luodaan ja sitä ylläpidetään subjektiivisesti.

Rosanvallon (2008, s. 27) puolestaan yhdistää legitimizeetin poliittiseen epäluuloon. Hänen mukaansa demokraattiseen menettelyyn perustuvilla instituutioilla on olemassa vastavoima, jota kutsutaan vastademokratiaksi. Se ei ole demokraattisen menettelyn vastustamista, vaan sitä täydentävää toimintaa. Hänen mukaansa julkisorganisaatioiden ja valtioiden hallitusten vaaleilla saama legitiimisyys on vain osa legitimizeettiä. Kansalaiset voivat haastaa juridista legitimizeettiä valvomalla, torjumalla ja altistamalla päätäjät arvostelulle samalla ilmentäen demokraattista epäluuloa. Legitimeetin saavuttamiseksi siis organisaation tai esimerkiksi hallituksen tulee siis myös pystyä saavuttamaan luottamus toiminnalleen kansalaisten valvonnasta, torjumisesta ja arvostelusta huolimatta. Internetin ja sosiaalisen median myötä poliittisten elinten valvominen ja arvostelulle altistaminen ovat lisääntyneet ja se osaltaan aiheuttaa legitimizeettikonflikteja (Rosanvallon, 2008, s. 27). EU:n legitimizeettihaasteet liittyvät suurella määrällä juuri legitimizeetin ylläpitämiseen vastademokratian näkökulmasta.

Rosanvallonin (2008, s. 97) mukaan legitimizeettiin liittyy olennaisesti yleisyyden käsite. Hänen mukaansa yleisyys puolestaan voi ilmentyä määränä, riippumattomuutena ja universaalina moraalina. Määrällisyydellä hän viittaa siihen, että jollekin instituutiolle on kansan enemmistön julkilausuttu tuki. EU:n kohdalla kyse on kansoista, sillä jäsenvaltioita on useampi. Riippumattomuudella puolestaan Rosanvallon (2008, s. 97) viittaa puolueettomuuteen: Siihen, että kaikki valtaa käyttävät ovat yhtä etäällä vallan keskuksesta ja siten vallankäytön julkisuus voidaan taata. Universaalilla moraalilla hän puolestaan tarkoittaa legitimizeetin yhteydessä sitä, että valtaa käyttävät tunnustavat yleisesti

hyväksytyjä arvoja tai järkeä, kuten ihmisoikeuksia ja moraalikäsitteitä. Rosanvallonin (2008, s. 100) mukaan yhä enenevässä määrin ollaan menossa kohti tilannetta, jossa legitimitetti tulee ansaita uudelleen päivittäin ja tapauksittain.

Rosanvallon (2008) käsittää legitimitetin siis paitsi juridiseksi oikeudeksi toimia, myös luottamukseksi, joka ansaitaan jatkuvasti uudelleen valvonnan, torjunnan ja arvioinnin alaisena. Myös Bitektine ja Haack (2015, s. 50) käsittävät legitimiuden yhtäältä toimijan ”omistamaksi” asiaksi ja toisaalta myös muiden tekemistä arvioista muodostuvaksi näkemykseksi toimijasta. Toimija voi olla yksittäinen henkilö, organisaatio tai muu instituutio.

Bitektine ja Haackin (2015, s. 50) lähestymistapa yhdistyy retoriikkaan. He jakavat legitimitettiä luovat retoriset strategiat pätevyyttä (validity) ja oikeudenmukaisuutta (propriety) edistäviin strategioihin. Pääajatus strategioissa on, että legitimitetti muodostuu sekä yksilötasolla että kollektiivisesti (Bitektine ja Haack, 2015, s. 50). Mikrotason strategioilla pyritään vakuuttamaan yksittäiset ihmiset siitä, että organisaation toiminta on sosiaalisesti hyväksyttävää. Makrotason strategioilla puolestaan pyritään vakuuttamaan muut organisaatiot, viranomaiset ja media siitä organisaatiosta sekä sen asemasta ja saavuttamaan hyväksyntä organisaation toiminnalle. Legitimitetin rakentamisessa oleellisena osana nähdään strategisen sisäisen ja ulkoisen viestinnän merkitys. Strateginen viestintä on aina osa legitimitettistrategioita: hyväksyntää instituution toimille rakennetaan viestinnän avulla (Suchman, 1995). Alla olevassa taulukossa 2 on tiivistettynä määritelmät, joiden pohjalta teen analyysia tässä tutkielmassa. Lisäksi jokaisesta määritelmästä on esimerkki.

Taulukko 2. Legitimitetin määritelmät tutkielmassa.

Suchman	Rosanvallon	Bitektine & Haack
Legitimitetillä tarkoitetaan sitä, että jonkun entiteetin toimet ovat toivottuja, oikeudenmukaisia ja soveliaita tietyssä normien, arvojen,	Legitimitetti ansaitaan virallisen demokraattisen menetelyn kautta ja toisaalta ansaitaan päivittäin kansalaisten arvostelun, valvonnan ja tor-	Legitimitetti rakentuu mikro- ja makrotasolla. Mikrotasolla pyritään saavuttamaan yksittäisten ihmisten hyväksyntä ja makrotasolla muiden

<p>uskomusten ja määritelmien pohjalta muodostuneessa sosiaalisessa todellisuudessa.</p> <p>Legitiimiys on näennäisen objektiivista.</p>	<p>junnan alla.</p> <p>Legitimiteettiin liittyy yleisyyden käsite. Legitimiteetti perustuu siten määrälliseen enemmistön tukeen, siihen, että kaikki vallankäyttäjät ovat yhtä etäällä vallan keskuksesta tai siihen, että sen arvot ovat yleisesti hyväksytyjä.</p>	<p>organisaatioiden, median ja viranomaisten hyväksyntä.</p>
<p>Esimerkiksi se, että EU asettaa direktiivit, jotka ohjaavat jäsenvaltioiden lainsäädäntöä.</p>	<p>Esimerkiksi EU:n asema asiantuntijatiedon tuottajana koronaviruspandemian aikana.</p>	<p>Esimerkiksi mikrotasolla EU:n kansalaisille suunnattu koronavirusviestintä, jossa kehoitetaan suoraan, mitä lukijan tulisi uskoa ja mitä ei ja pyritään vakuuttamaan tämä EU:n asiantuntijuudesta.</p> <p>Makrotasolla puolestaan esimerkki voisi olla EU:n muille valtiolle suuntaamat pakotteet.</p>

2.3 EU:n legitimiteettihaasteet

EU on instituutiona poikkeuksellinen (vrt. esimerkiksi osavaltio, valtio, kansainväliset liitot ja järjestöt). Jokisen ja Korvelan (2011) kirjoittavat, että EU muistuttaa demokrati-aa, mutta pohtivat, mikä on EU:n tapauksessa kansa ja onko sitä. EU:n perusta kyllä on demokraattinen, mutta etäisyys jäsenvaltioiden kansalaisista päätöksenteon huipulle on pitkä. Vaikka EU:n perussopimuksessa todetaan, että jokaisen jäsenvaltion kansalaisen tulee voida osallistua EU:n politiikkaan, on osallistumiselle tosiasiaa monia haasteita.

EU:n legitimiteetin rakentuminen ei ole ollut eikä ole yksiselitteistä ja helppoa (Ks. Jakonen & Korvela, 2011; Sakki, 2010; Biegoń, 2014; Jokela, Kotilainen, Tiilikainen, Vihriälä, 2017; HS, 25.8.2020; Bendrif, 2019; Rensmann, 2019). Näkökulmat EU:n legitimiteetin rakentamisen ja sen ylläpitämisen haasteisiin vaihtelevat: syynä nähdään ajasta

ja tilanteesta riippuen taloudelliset, poliittiset ja sosiaaliset ongelmat. Esimerkki EU:n legitimizeettiin vaikuttaneesta haasteesta on Euroopan talouskriisi, jolloin finanssikriisi aiheutti maailmanlaajuisen taantumaa samaan aikaan, kun osa Euroopan maista eli ylivarojen ja ajautui velkakriiseihin (Eurooppatiedotus 2013). Toinen esimerkki EU:n legitimizeettua koetelleesta tapahtumasarjasta on Brexit, eli Iso-Britannian ero EU:sta, joka aiheutti taloudellisia ja poliittisia haasteita EU:lle (Euroopan parlamentti 2021; European Commission 2022).

Kopfin (2020, s. 412) mukaan osa legitimizeetin rakentamisesta on se, että legitimointi nähdään sekä alhaalta ylös että ylhäältä alas tapahtuvana prosessina. Hänen mukaansa, jotta EU voi saavuttaa asiantuntija-aseman, sen tulee ymmärtää legitimizeetin ylläpitäminen aktiivisena prosessina, joka toimii kumpaankin suuntaan. Rojon ja Van Dijkien (1997, s. 528) mukaan, kun jokin instituutio pyrkii saavuttamaan legitimizeetin, se sisältää sekä sen, että dominoiva ryhmä tai instituutio pyrkii saavuttamaan legitimizeetin ansaitsemalla hyväksynnän niiltä, joita dominoidaan ja toisaalta sen, että dominoitava ryhmä "antaa" legitimizeetin instituutiolle tunnustamalla, hyväksymällä, myöntymällä (yleensä vallankäytön kohteeksi) tai hiljaisella suostumuksella.

Kopf (2020, s. 421) kirjoittaa, että esimerkki tästä voisi olla EU:n pyrkimys rakentaa reitorisin keinoin historiallista narratiivia, jossa EU näyttäytyy rauhanrakentajana. Hänen mukaansa tämä on kuitenkin vasta "dominoivan" osapuolen pyrkimys. Tällainen asema (asema rauhanrakentajana) legitimoituu vasta, kun osapuoli, jota dominoidaan (kansalaiset) hyväksyy ja myöntää asian. Dominoitavalla ryhmällä on aina mahdollisuus myös kieltäytyä legitimoimasta tiettyä asemaa, ideaa tai narratiivia. Samoin EU pyrki koronakriisin aikana legitimoimaan asemaansa luotettavan tiedon ja tutkimusten välittäjänä ja tuottajana. Haasteena on muun muassa disinformaation leviäminen, sosiaalinen media ja sen epäselvät toimintalogiikat ja totuuden jälkeisen ajan haasteet (ks. luku 3).

Dennison ja Zerka (2020) kuvaavat EU:lle toteuttamassa tutkimuksessa koronakriisin vaikutuksista koronakriisin tuottaneen Euroopalle uudenlaisen trauman ja ravistelleen

turvallisuudentunnetta. Heidän mukaansa koronakriisin myötä harhakuva siitä, ettei toisen maan tai maanosan sairaudet koske toisen maan asukkaita, on murentunut. He kuvaavat tilannetta niin, että huolimatta kaikista niistä rakenteista, joita on toteutettu pyrkimyksenä suojella kansalaisia EU:ssa ja maailmanlaajuisesti, kokonainen maanosa voi siirtyä hyvinvoinnin tilasta muutamassa viikossa täydelliseen taloudelliseen ja sosiaaliseen alasajoon.

Sen lisäksi, että koronakriisi aiheutti taloudellisia ja sosiaalisia ongelmia, se toi myös disinformaation liittyvät ongelmat esiin. Asiantuntijatietoa on kyseenalaistettu ja sala-liittoteorioita levitetty laajasti sosiaalisessa mediassa ja keskustelufoorumeilla (Jallinoja ja Väliverronen, 2021, s. 6). Esimerkiksi on väitetty, että rokote on Bill Gatesin ja Maailman terveysjärjestön WHO:n salajuoni, jolla yritetään saada ihmiset ottamaan rokote ja samalla valvontasiru (Euroopan komissio, 2021). On myös esimerkiksi väitetty, että korona leviää 5G-verkkojen kautta ja että se on hallitusten salajuoni, jolla yritetään saada ihmiset tiukemmin valtaansa (Euroopan komissio, 2021).

Koronakriisistä leviävässä disinformaatiossa yhdistyy moni ilmiö. Magdinin (2020, s. 50) mukaan samaan aikaan kun ihmiset ovat tyytymättömiä pandemian aiheuttamiin rajoituksiin ja taloudellisiin vaikutuksiin, nousussa on myös oikeistoa edustavat populistiryhmät, jotka ovat tyytymättömiä kansainvälisiin ja kansallisiin eliitteihin. Hänen mukaansa venäläisen propagandan seurannasta ja analysoinnista saatujen kokemusten, samoin kun koronakriisin aiheuttaman ”infodemian” perusteella on herätty hahmottelemaan mahdollisia tulevia hyökkäyksiä EU:n legitimizeettiä kohtaan. Magdinin (2020, s. 50) mukaan EU:n legitimizeettiä koetellaan nimenomaan disinformaation näkökulmasta ja pyrkimyksillä heikentää kansalaisten luottamusta Euroopan yhtenäisyyteen ja yhteenkuuluvuuteen.

Koronakriisin myötä Dennisonin ja Zerkan mukaan (2020) yhteiskuntiin jää monia kysymyksiä kansainvälisistä suhteista ja Euroopan yhdentymisestä: Mikä niiden tarkoitus on, jos ei tehdä maista entistä kestävämpiä koronan kaltaisia iskuja vastaan? Kenen vas-

tuulla koronapandemian kaltaisten kriisien torjuminen on ja missä määrin? Koronakriisi on heidän mukaansa herättänyt keskustelua valtioiden ja muiden toimijoiden yhteisvastuusta ja siitä, millaiset hallintojärjestelmät suojelevat kansalaisia kansallisella ja kansainvälisellä tasolla parhaiten. He tuovat esille, että on väliä, millainen kollektiivinen mielipide näihin asioihin muodostuu. Koronakriisin kaltaisissa tilanteissa luottamus julkisorganisaatioihin ja vallanpitäjiin punnitaan.

Kopf (2020, s. 413) tuo myös esille EU:n Wikipedia-sivuja koskevassa tutkimuksessaan, että keskusteluissa, joissa kyseenalaistetaan EU:n asema tai sen historia ja päädytään siihen, että se on silti paras vaihtoehto edetä globaalissa maailmassa, legitimizeetti myös vahvistuu.

2.4 Hallitsematon viestintäympäristö

Digitalisaation myötä informaatiota on tarjolla enemmän kuin koskaan. Vihma, Hartikainen, Ikäheimo ja Seuri (2018) kirjoittavat, että nykyään jokaisen on käytännössä mahdollista julkaista ja jakaa mitä tahansa tuottamaansa informaatiota lähes ilmaiseksi. Digitalisaation yhteydessä puhutaan verkostojen vallan kasvusta, asiantuntijatiedon arvostuksen alenemisesta, perinteisen median eksistentiaalisesta kriisistä ja totuuden jälkeisestä ajasta. Heidän mukaansa siinä, missä verkko on arvokas informaation levittämisen ja sen tasa-arvoistamisen paikka, se on myös täynnä ”totaalista melua”.

Digitaaliset alustat ja ihmisten ennakoimaton käyttäytyminen muokkaavat viestejä niin, että niiden tarkoitus voi muuttua alkuperäisestä huomattavasti. Varsinkin sosiaalisessa mediassa viestintä on usein kaaosta. Populismien ja siihen liittyvien ilmiöiden, kuten polarisaation ja vihapuheen, myötä viestinnästä erityisesti koronakriisin kaltaisena aikana tulee helposti hallitsematonta (Huhtinen & Melgin, 2020, s. 10).

Seuraavaksi avataan keskeisten käsitteiden avulla sitä, mitkä tekijät tekevät viestintäympäristöstä hallitsemattoman. Tämän tutkimuksen kannalta oleellista on ymmärtää, mitä disinformaatiolla tarkoitetaan, jotta voidaan ymmärtää keinoja, joilla EU pyrkii

torjumaan sitä. Lisäksi luvussa taustoitetaan nykypäivän viestintähaasteita. Kun julkiorganisaatiot suunnittelevat viestintää, niiden on otettava huomioon esimerkiksi se, millä tavalla tieto leviää ja miten sosiaalisen median logiikka toimii. Luvun lopussa käsitellään niin kutsuttuja totuuden jälkeisen ajan ongelmia, eli käytännössä sitä, että totuus ei ole enää kaikissa yhteyksissä ensisijaista ja tärkeää ja millaisia haasteita siitä seuraa.

2.4.1 Disinformaatio

Durach, Bârgăoanu ja Nastasiu (2020, s. 6) ja Hedling (2021, s. 844–845) tarkoittavat disinformaatiolla kaikkea väärää, epätarkkaa tai harhaanjohtavaa tietoa, joka on luotu tarkoituksellisesti aiheuttamaan julkista haittaa tai kaupallista voittoa. Disinformaatiota tuotetaan, jaetaan, levitetään ja välitetään tahallisesti johtamaan harhaan, huijaamaan tai aiheuttamaan hämmennystä (Hedling 2021, s. 844–845).

Hedlingin (2021, s. 6) mukaan esimerkiksi yksi tapa ymmärtää liberaalien demokratioiden yhteiskunnallista sietokykyä on tarkastella, miten niissä pystytään torjumaan disinformaation kaltaisia uhkia. Hänen mukaansa disinformaatio tulee ymmärtää yhteiskunnallisena uhkana ja sen torjuminen julkisen diplomatian ja ulkopolitiikan osana. Koronapandemian aikana disinformaation torjumisella on kauaskantoisia seurauksia koskien EU:n legitimitettä (Euroopan komissio, 2021). Euroopan komission (2020) mukaan koronapandemiasta on tullut mittari sille, miten EU ja sen demokraattiset jäsenvaltiot pystyvät vastaamaan disinformaatiohaasteeseen. Euroopan komissio (2020) toteaa tiedonannossaan muille toimielimille, että disinformaation myötä kansalaiset voivat joutua hyväksikäytön tai rikosten uhreiksi. Kansalaiset voivat myös joutua sellaisen disinformaatiokampanjoiden kohteeksi, joilla pyritään tarkoituksellisesti heikentämään demokratiaa ja EU:n ja sen viranomaisten uskottavuutta (Euroopan komissio 2020).

Durach, Bârgăoanu ja Nastasiu (2020, s. 6) painottavat, että disinformaation käsite tulee erottaa vale uutisten käsitteestä (eng. fake news), sillä disinformaation käsitteellä on

tarkoitus kuvata laajaa ilmiötä. Valeutisten käsitettä saatetaan joissakin tapauksissa käyttää disinformaation sijasta, mutta käsitteenä se ei ole riittävä. Kobernjukin ja Kasperin (2021, s. 172–173) mukaan valeutisten käsitettä saatetaan käyttää myös harhaanjohtavasti esimerkiksi silloin, kun jossakin postauksessa tai uutisessa kaikki tiedot ovat oikein, mutta jonka kanssa käyttäjä on eri mieltä ja toteaa tiedot vääriksi ilman perusteita.

EU:n vastatoimet disinformaatiota vastaan eivät siis pelkisty ainoastaan valeutisten kumoamiseen vaan käsittävät kaiken disinformaation muotojen torjumista. Disinformaation torjumiseen liittyy oleellisesti esimerkiksi sosiaalinen media ja sen toimintalogiikat ja näin ollen esimerkiksi yhteistyö EU:n ja sosiaalisen median alustojen välillä on oleellisessa osassa disinformaation torjumista (Euroopan komissio 2020). Durach, Bârgăoanu ja Nastasiu (2020, s. 6) tuovat esille, että julkisessa keskustelussa usein valeutisia ja disinformaatiota koskien keskitytään yksittäisiin tapauksiin ja ad hoc -tilanteisiin, kuten Venäjän disinformaatiokampanjoihin, ja tiettyihin konteksteihin, kuten vaaleihin, ja tällöin disinformaatiota koskevien ongelmien laajuus jää vähemmälle huomiolle.

Hedlingin (2021, s. 844–845) mukaan disinformaatio liitetään tämänytyypisiin konteksteihin ja tapauksiin osin perinteisemmän propagandan käsitteen vuoksi. Hän jatkaa, että propagandan lähtökohta kuitenkin on aina jonkun ideologian levittäminen, kun taas disinformaation suhde ideologiaan on joustavampi. Hedlingin (2021, s. 844–845) mukaan disinformaatio ei koske ainoastaan esimerkiksi poliittisia tai uskonnollisia ideologioita, vaan sen aihe voi olla mikä tahansa. Sen vaikutukset voivat liittyä yksittäisiin henkilöihin tai kokonaisiin kansakuntiin.

Dasin ja Ahmedin (2022, s. 148) mukaan disinformaatio, joka koskee kansanterveyttä, aiheuttaa epävarmuutta ja siksi saa kansalaiset käyttäytymään riskialttiisti. Koronakriisin aikana se, että tiettyjä viestejä on korostettu, on ruokkinut monentyypistä ideologista propagandaa, joka on ollut olemassa jo ennen kriisiä. Koronaan liittyvällä disin-

formaatiolla on vaikutuksia näihin ajattelumaailmoihin, joista osoituksena on esimerkiksi rokotevastaisuus, maskivastaiset liikkeet ja 5G-vastaiset liikkeet. Euroopan disinformaation tarkkailukeskuksen (European Disinformation Observatory) disinformaation luonne on kehittynyt kriisin aikana (Tangcharoensathien ja muut, 2020). Globaalin disinformaation levittämisestä on tullut yhä hienostuneempaa ja konteksteihin sulautuvampaa, mikä aiheuttaa aika ajoin ”disinformaatiomyrskyjä” (Das & Ahmed, 2022, s. 14).

Bennetin ja Livingstonin (2018, s. 125) mukaan disinformaatioon liittyvien ongelmien ratkaiseminen vaatii sen lisäksi, että tarkistetaan faktat ja korjataan väärät oletukset, myös sellaisten syvällisten haasteiden korjaamista, jotka liittyvät poliittisten instituutioiden toimintaan ja demokraattisiin arvoihin. Heidän mukaansa, vaikka suuri osa disinformaatiosta on peräisin hämäristä lähteistä, sitä pääsee usein kuitenkin perinteisten tiedotusvälineiden seulonnan läpi julkaistavaksi ja saa siitä vahvistusta. Bennetin ja Livingstonin (2018, s. 125) mukaan tähän on vaikuttanut verkkojournalismi, sillä ennen portinvartijuus oli heidän mukaansa tehokkaampaa. Heidän mukaansa disinformaatio leviää osittain myös sen vuoksi, että jo leviävää disinformaatiota yritetään korjata. Kun laadukkaat uutistuottajat yrittävät tarkistaa faktoja ja korjata vääriä tietoja, joita on levittänyt joku toinen uutistuottaja, se voi pahimmillaan vain vahvistaa disinformaation leviämistä (Bennet ja Livingston, 2018, s. 125).

Durachin, Bârgăoanun ja Nastasiun (2020, s. 7) mukaan julkinen keskustelu painottuu liikaa myös siihen, että journalistien ja valtamedian tulisi valistaa yleisöjään disinformaatiosta. Durachin, Bârgăoanun ja Nastasiun (2020, s. 6) mukaan median tehtäväksi on annettu yleisöjen kouluttaminen disinformaation tunnistamiseen, vaikka valtaosa disinformaatiosta leviää digitaalisessa systeemissä, joka on alusta- ja algoritmiohjautunut ja joka on riippuvainen koneoppimisesta ja tekoälystä. He painottavat siis sitä, että vaikka disinformaatiossa on kyse esimerkiksi uutissisällöistä ja niiden totuusarvosta, sitoutuu niihin yhtä suurena määrin myös tunteet ja visuaaliset diskurssit, jotka leviävät ja monistuvat digitaalisessa systeemissä. Tällöin vaatimusta siitä, että uutismedioi-

den tulisi valistaa yleisönsä disinformaatiosta ja sen tunnistamisesta, voidaan pitää koh-
tuuttomana.

2.4.2 Viestintähaasteet ja totuuden jälkeinen aika

Koronapandemian aikana totuudenmukaisen tiedon levittäminen on haastavaa, koska kilpailevaa sisältöä on paljon. Sidosryhmien ja yksittäisten ihmisten vakuuttaminen organisaation asiantuntijuudesta ja sen toiminnan oikeudenmukaisuudesta on vaikeampaa, jos kilpailevia ääniä organisaation oman äänen lisäksi on useita. Digitalisaation myötä Poutasen ja Laaksosen (2020, s. 81) mukaan ”ilmatilasta” kilpailevat erilaiset kokemusasiantuntijat ja vaihtoehtoiset mediat, mikä haastaa strategista viestintää ja tekee viestintäympäristöstä vaikeammin hallittavan.

Albright (2017, s. 88) kirjoittaa, että koska ”työkalut”, kuten oikeudenmukaisuus ja tarkkuus, joilla yleisö mittaa totuutta mediasisällöistä, liittyvät yhä enenevässä määrin tunteiden ja huomion ansaitsemisen ympärille, ei taistelua valeutisia vastaan voida voittaa vain julkaisemalla enemmän sinänsä totuudellista ja hyvää sisältöä (Albright, 2017, s. 88). Kobernjukin ja Kasperin (2021, s. 171–173) mukaan tämä johtuu siitä, että sosiaalisen median rakenne on suunniteltu edistämään erityisesti emotionaalisesti mukaansatempaavaa sisältöä riippumatta siitä, onko se totta vai ei. Heidän mukaansa epätodesta, mutta kiinnostavasta sisällöstä samoin kuin virussisällöstä on tahattomasti hyötyä digitaalisille alustoille, sillä algoritmit eivät osaa valita totuudenmukaista sisältöä. Keinotekoisien osallistumisen avulla (jaot, tykkäykset, kommentit) disinformaatio voi tavoittaa alustoilla suuria yleisöjä ja sen vaikutus moninkertaistua ennen kuin joko digitaalisen alustan työntekijät tai viranomaiset havaitsevat viestin ja ehtivät reagoida siihen (Kobernjuk & Kasper, 2021, 171–173).

Hornen (2021, s. 3) mukaan tämän ajan maailmassa, jossa ihmiset voivat jakaa internetissä tietoa ja olla yhteyksissä toisiinsa, myös eri ajatusten ja ideoiden markkinapaikka on suurempi ja aktiivisempi kuin koskaan ennen. Kuitenkin hänen mukaansa tämän digitaalisen ympäristön teknologiset tarjoumat tuovat myös ideoiden ja informaation

vaihtoon sellaisia ulottuvuuksia, joita ei aiemmin ole tarvinnut samalla tavalla ottaa huomioon. Hänen mukaansa kaksi päätekijää ovat se, että informaatio liikkuu niin nopeasti ja leviää niin laajalle. Kun kyse on koronaviruskriisin kaltaisesta tilanteesta, voivat disinformaation nopean ja laajan leviämisen seuraukset olla vakavia. Koronaviruspandemian aikana on levinnyt disinformaatiota koskien lääkitystä ja sitä, miksi ei kannata ottaa rokotetta. Tällaisella disinformaatiolla voi olla vakavia vaikutuksia terveyteen.

Horne (2021, s. 3) kiinnittää huomiota sosiaalisen median alustojen mahdollistaman nopean ja laajan informaation levittämisen lisäksi myös siihen, että sisällön jakajana sosiaalisessa mediassa toimivat usein yksityishenkilöt. Hänen mukaansa tämä vaikuttaa usein niin, että jaettu disinformaatio saa lisää pontta. Esimerkiksi jos perheenjäsen tai hyvä ystävä postaa jotakin sosiaalisessa mediassa, sen uskoo helpommin, koska sisältö tulee luotettavasta lähteestä, eli omalta lähipiiriltä (Horne, 2021, s. 3).

Samalla tavoin kuin oman lähipiirin jakama informaatio tuntuu usein uskottavammalta, tuntuu myös numeraalisesti huomiota saanut informaatio usein luotettavalta. Esimerkiksi jos sosiaalisessa mediassa leviävällä valeuutisella on paljon tykkäyksiä, jakoja tai sisältöä tukevia kommentteja, se voi lisätä luotettavuuden ja virallisuuden tuntua (Horne, 2021, s. 3). Hornen (2021, s. 3) mukaan tämä edesauttaa sellaisen online-kulttuurin syntymistä, jossa filterikuplat ja harhaanjohtavat informaation vahvistukset (jaot, kommentit, tykkäykset) saavat epätodet asiat vaikuttamaan oikeilta ja tosilta. Filterikuplalla tarkoitetaan eriytyneitä kulttuurisia ja ideologisia totuuskäsityksiä, jotka muodostuvat henkilön sosiaalisen median käytön ja algoritmien perusteella.

Jallinojan ja Väliiverrosen (2021, s. 6) mukaan koronaviruspandemian kaltainen kriisi synnyttää helposti myös ”infodemian”, eli tilanteen, jossa disinformaatio ja misinformaatio leviävät samaan aikaan, kun virus leviää. Heidän mukaansa yksi ”infodemian” osa-alue on pandemiatilanteessa muodostuvat salaliittoteoriat. Ne horjuttavat tieteen ja asiantuntijatyön tiedonhankintatapoja, keskeisiä tieteen tuottamisen instituutioita kuten yliopistoja ja tutkimuslaitoksia ja haastavat ministeriöiden asiantuntijoita (Jalli-

noja & Välvirronen, 2021, s. 6). Salaliittoteorioiden takana ei Jallinojan ja Välvirronen (2021, s. 6) ole pelkästään kansalaisten tietämättömyys vaan tahallinen, erilaisten intressiryhmien epäluottamusta tietoisesti lisäävä toiminta.

Jallinojan ja Välvirronen (2021, s. 6) mukaan medially on koronapandemian kaltaisissa tilanteissa tärkeä rooli paitsi asiantuntijatiedon välittämisessä, myös sen osoittamisessa, kuka on asiantuntija ja millaista asiantuntijatieta on. Tämä on toisinaan haastavaa, sillä julkisuuden henkilöt ja ylemmät virkamiehet ja poliitikot saattavat välittää myös virheellistä tietoa tai ohjata epäilyttävien lähteiden pariin. Esimerkiksi Bennett ja Livingston (2018, s. 125) tuovat esille, miten Trump on tehnyt useita ”hyökkäyksiä” valamediaa vastaan ja esimerkiksi perusti ensimmäisen presidenttivuotensa jälkeen valeuutiskilpailut (Fake News Awards), joissa hän jakoi ”valeuutispalkintoja” tunnetuille uutistuottajille kuten CNN:lle, The New York Timesille ja WashingtonPostille. Monia tällaiset tempaukset järkyttivät, mutta Trumpin kannattajien keskuudessa toiminta nähtiin eri näkökulmasta: Heidän mukaansa Trump ainoastaan kertoi asiat niin kuin ne ovat (Bennett & Livingston, 2018, s. 125). Tämä osaltaan vahvistaa näkemystä siitä, että emotionaalisesti mukaansatempaava ja kiinnostava sisältö saa kannatusta huolimatta siitä, onko sisältö totta vai ei.

Disinformaatioon liittyvät haasteet voidaan nähdä myös osaltaan totuuden jälkeisen ajan ilmentymäksi. Horne (2021, s. 1) kirjoittaa, että totuuden jälkeinen aika yhdistetään useimmiten politiikkaan: polarisoituneeseen ja osin myrkylliseenkin poliittiseen ja julkiseen keskusteluun. Totuuden jälkeisyydellä ei niinkään viitata siihen, etteikö totuutta ja todenpitävää tietoa enää ole vaan siihen, että se on vaikeampaa löytää ja toisaalta siihen, että totuudelle ei ole aina niin paljon kysyntää ja merkitystä (Horne, 2021, s. 1; OED, 2016) Vastauksena totuuden jälkeisen ajan ongelmiin on pyritty sinnikkäästi identifioimaan, määrittelemään, ymmärtämään ja lopulta torjumaan laajenevaa ”informaation epäjärjestystä” ja ”disinfodemiaa” (Horne, 2021, s. 1).

Hornen (2021, s. 1) mukaan kun puhutaan totuuden jälkeisestä globaaleista yhteiskunnista, joissa väärän tiedon levittäminen, propagandakoneistot, puolueelliset algoritmit, tekoälyn haitalliset sovellukset, bottiarmeijat sekä harhaanjohtavat ja petolliset informaatiokampanjat ovat osana, on oleellista tietää, miksi totuus on niin tärkeää ja miten totuutta tulisi hallita. Hänen mukaansa isoja totuuden jälkeisen ajan kysymyksiä ovatkin, pitäisikö ja miten valheiden massaa pitäisi hallita, miten sisällöntuotantoa ja levittämistä säädellään ja millä tasolla sääntelyä tulisi toteuttaa (paikallisesti, kansallisesti vai kansainvälisesti). Sillä, miten ”totuutta” ja valeutisia hallitaan verkossa ja kenelle vastuu siitä annetaan, hänen mukaansa on laajimmillaan suuria maailmanlaajuisia poliittisia vaikutuksia internetin käyttäjiin ja kansalaisiin.

Albright (2017, s. 87–88) nostaa valeutisia käsittelevässä artikkelissaan esille totuuden jälkeisen ajan ongelmia. Hänen mukaansa yksi haaste on se, että digitaaliset alustat ja mediayhtiöt eivät usein ole toimintalogiikaltaan läpinäkyviä, vaan ne ”manipuloivat” käyttäjiä esimerkiksi muokkaamalla uutisvirtaa ja ohjaamalla vuorovaikutusta. Myös sosiaalinen vääristyminen, jonka taustalla on median toimintalogiikkaan liittyvä tunteiden ja nopean reagoinnin korostaminen, aiheuttaa haasteita etenkin tilanteissa, joissa julkaistaan yleisön kannalta negatiivisia uutisia (Albright, 2017, s. 87–88). Tällöin reaktiot ja mielipiteet saattavat kumota uutisen, vaikka se olisikin moneen kertaan tarkastettu ja pitäisi paikkaansa.

Hornen (2021, s. 1) mukaan totuuden jälkeisen ajan ongelmat puolestaan liittyvät nimenomaan informaation jakamisen ja levittämisen hallintaan. Informaation jakamisen hallintaa voidaan tarkastella sananvapauden, ilmaisunvapauden, uutismedioiden roolin ja internetin pohjimmaisten arvojen näkökulmista. Disinformaatio ja misinformaatio eivät ole uusia ilmiöitä, mutta totuuden jälkeisenä aikana informaatio ja sen levittäminen (oli se totta tai ei) on otettu uudella tavalla ja laajuudella poliittisen tai kaupallisen hyödyn keinoksi.

Hornen (2021, s. 1) mukaan valeuutiset ovat osa tämän päivän retoriikkaa: Korkean tason virkamiehet ja johtajat voivat esimerkiksi jättää huomiotta jonkun uutisen tai hiljentää jonkun aiheen verkossa kuittaamalla sisällön valeuutiseksi. Oikeilta tiedoilta tai uutisilta voidaan tavallaan viedä voima väittämällä julkisesti, että sisältö on väärin, vaikka tosiasiallisesti henkilö olisi vain eri mieltä. Kun tarpeeksi paljon tällaista puhetta valeuutisista käytetään väärin perustein esimerkiksi jotain tiettyä uutistuottajaa vastaan, joka noudattaa hyviä journalistisia käytäntöjä tarkkuuden ja totuuden varmistamiseksi, heikentää se yleisöjen luottamusta uutismedioihin. Hornen (2021, s. 2) mukaan tällainen puhe valeuutisista, samoin kuin disinformaatio ja propaganda, heikentävät pitkällä aikavälillä luottamusta julkisorganisaatioihin ja uutismedioihin. Koko tällaisen kehityskulun hälyttävien päämäärä on se, jos totuuden arvo itsessään vähenee (Horne, 2021, s. 2).

Savolaisen (2021, s. 1) mukaan esimerkiksi keskustelu koronarokotteista on erimerkki totuuden ajan haasteista käytännössä. Kilpailevat näkemykset, agendat ja faktat muodostavat paljoudessaan kakofonian, josta totuutta on vaikea erottaa. Myös esimerkiksi lääketieteen ammattilaisten keskinäiset erimielisyydet tarjoavat hedelmällisen kasvualusta skeptisismille kasvulle ja se vahvistaa ”kansanviisautta” sosiaalisen median alustoilla. Seuraavassa taulukossa 3 kootaan yhteen tutkielman kannalta oleelliset käsitteet.

Taulukko 3. Disinformaation, hallitsemattoman viestintä ja totuuden jälkeinen aika.

Disinformaatio	Hallitsematon viestintä	Totuuden jälkeinen aika
Väärän, virheellisen tai harhaanjohtavan tiedon tiedostettua, tahallista tai tarkoituksellista jakamista, levittämistä ja välittämistä. Disinformaation tarkoituksena johtaa harhaan, huijata tai aiheuttaa hämmennystä.	Samasta mediatilasta kilpailevat useat sisällöntuottajat: yksityishenkilöt, yritykset, julkisorganisaatiot, botit, julkisuuden henkilöt ja kansainväliset järjestöt. Sosiaalisen median toimintalogiikat ja algoritmit edistävät sensaatiomaisen ja paljon reaktioita keräävän sisällön leviämistä riippumatta esimerkiksi sisällön totuusarvosta.	Olosuhteet, joissa yleinen mielipide muodostuu enemmän tunteisiin, vakaumuksiin tai henkilökohtaisiin kokemuksiin vetoamisen perusteella kuin objektiivisten tosiasioiden pohjalta. Totuuden jälkeiseen aikaan liitetään kysymys totuuden arvosta. Totuus ei ole välttämättä esimerkiksi politiikassa tai julkisessa keskustelussa ensisijaista.

<p>Esimerkki Laajalle levinnyt virheellinen informaatio siitä, että malaria-lääke hydroksiklorokiini auttaa koronan hoidossa (Euroopan komissio 2021)</p>	<p>Esimerkki Koronaviruksesta tietoa tuottaa useat eri toimijat, esimerkiksi julkisuuden henkilöt, maiden hallitukset, valeuutisten tuottajat ja EU. Koronapandemiaan on otettu kantaa sosiaalisen median alustoilla ja verkkolehdistä, keskustelupalstoilla ja virallisilla verkkosivuilla. Voi olla haastavaa erottaa totuudenmukainen tieto, kun sisältöä on tarjolla paljon.</p>	<p>Esimerkki Suomessa julkisessa keskustelussa koronavirusrokotteita vastustavien argumentit perustuvat usein henkilökohtaisiin uskomuksiin siitä, että hallitus pimittää olennaisia tietoja ja vääristelee lukuja sekä siihen, että salaliittoteoriat ovat totta (YLE 12.7.2020).</p>
--	---	---

3 Argumentointi hallitsemattomassa viestintäympäristössä

Tässä luvussa käydään läpi aikaisempaa tutkimusta ja avataan sitä, miksi tässä tutkielmassa on tehty tietyt valinnat aiheen rajauksen ja menetelmän suhteen. Luvussa avataan Perelmanin argumentaatioteoriaa, jonka pohjalta aineistoa analysoidaan. Tässä tutkielmassa keskiössä on se, millaisia arvoja aineistosta löytyy ja millaisia tulkintoja löytyneistä arvoista voi tehdä. Disinformaatio on tahallisesti tuotettua ja sen takana on usein kaupalliset, poliittiset tai henkilökohtaiset motiivit. Tässä tutkielmassa analysoin EU:n nettisivuja, jonka argumentaation takaa pitäisi löytyä jotain päinvastaista. Tämä oletamus pohjautuu siihen, millaisiin arvoihin ja tavoitteisiin EU perussopimuksissa on kirjannut sitoutuneensa (mm. kansojen taloudellinen ja sosiaalinen hyvinvointi). Kiinnostavaa onkin analysoida sitä, millaisiin arvoihin argumentaatio pohjautuu aineistossa ja siis siihen, millaiset motiivit EU:n viestinnälle on.

Moni disinformaatiota käsittelevä tutkimus keskittyy siihen, miten disinformaatiota tuottavat toimijat argumentoivat ja vähemmän siihen, miten organisaatiot, jotka pyrkivät torjumaan disinformaatiota ja levittämään totuudenmukaista ja selkeää tietoa argumentoivat. Koronaviruspandemian aikaisesta viestinnästä, disinformaation torjunnasta ja EU:n legitimitetistä löytyy useita tutkimuksia. Niissä huomio kiinnittyy esimerkiksi siihen, millainen sietokyky valtioilla on disinformaatiota vastaan, miten koronaviruspandemia edesauttaa eri ideologioista pohjautuvien salaliittoteorioiden syntymistä ja disinformaation leviämistä sekä siihen, miten kansalaiset tunnistavat disinformaation verkkokeskusteluissa (Humprecht, Esser ja Van Aelst, 2020; Dan ja Ahmed, 2022; Savolainen, 2021). Tutkimukset luovat taustan, jota vasten peilaan omia tuloksiani.

Humprecht, Esser ja Van Aelst (2020) ovat määrittelevät tutkimuksessaan seitsemän resilienssiä, eli sietokykyä heikentävää pääluokkaa, joiden kautta he tarkastelevat valittua dataa. Data on peräisin muun muassa the Digital News Reportista, kansainvälisestä populismitietokannasta (the Global Populism Database) ja maailmanpankin tietokannasta (World Bank Data). Heidän määrittelemänsä makrotason luokat, jotka selittävät

disinformaation lisääntymistä, ovat yhteiskunnan polarisoituminen, populistinen viestintä, heikentynyt luottamus uutismedioihin, heikko julkisen palvelun media, eriytyneet ja vähemmän toisiaan kohtaavat yleisöt, laajat mainostamisen markkinat ja lisääntynyt sosiaalisen median käyttö (Humprecht ja Van Aels, 2020, s. 497). Tutkimuksessa kirjoittajien tavoitteena oli kiinnittää huomiota disinformaation makrotasoon ja siihen, mitkä tekijät heikentävät valtioiden resilienssiä disinformaatiota kohtaan. He näkevät disinformaation tutkimuksessa ennen kaikkea rakenteista seuraavana ongelmana, jonka torjumiseksi tulee tehdä laajoja toimia (Humprecht, Esser ja Van Aels, 2020, s. 511). Nämä disinformaation lisääntymistä selittävät luokat selittävät myös sitä viestintäympäristöä, johon EU:n tekstit on kirjoitettu. Onnistuakseen vakuuttamaan yleisön EU:n tulisi ottaa huomioon nämä asiat.

Das ja Ahmed (2022) tutkivat disinformaatiota ja ideologiaa koronapandemian näkökulmasta. Tarkastelussa heillä tutkimuksessa on kaksi isoa salaliittoteoriaa koronaviruksesta: teoria 5G:n ja koronapandemian yhteydestä ja niin kutsuttu Plandemia. He pyrkivät tutkimuksellaan osoittamaan, että koronapandemian kaltaisena aikana leviävä disinformaatio nostaa esiin vanhempia salaliittoteorioita. Sekä 5G että Plandemia ovat nousseet ideologisista epävarmuuksista ja epäuskosta, jotka ovat olleet yhteiskunnassa jo kauan (Dan ja Ahmed, 2022, s. 151). Heidän tutkimuksensa on tarkoitus lisätä aiheesta oleviin tutkimuksiin huomautus siitä, että misinformaatio usein leviää lievemmällä tasolla, kun taas disinformaatio todella horjuttaa yhteiskuntaa tekemällä kuluttajista aktiivisia toimijoita, jotka tulkitsevat ja levittävät sisältöä (Das ja Ahmed, 2022, s. 155). Heidän mukaansa disinformaation tuottajat hyödyntävät tiedettä ja todellisuutta, mutta väärin moraalisiin perusteisiin (Das ja Ahmed, 2022, s. 156). Tämä voi käytännössä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että koronavirusta koskevassa disinformaatiossa hyödynnetään tietoisesti yksittäisiä lauseita tutkimuksista väärin ja perustellaan niiden avulla haluttuja väitteitä. Das ja Ahmed (2022, s. 156) kirjoittavat, että kriisin aikana disinformaation tuottajat pyrkivät osallistamaan kuluttajat disinformaation vaikutusten moninkertaistamiseen. Kuluttajia pidetään hyväuskoisina ja heidän mielipiteitään pyritään muokkaamaan muun muassa väärin käytetyllä tieteellä (Das ja Ahmed, 2022, s. 156).

Tässä tutkielmassa tarkastelussa on se, millaisia arvoja argumentaation takaa paljastuu. Koska EU:n perussopimukseen on kirjattu arvot, joille koko toiminnan pitäisi pohjautua, on kiinnostavaa selvittää, löytyykö argumentaation takaa samat arvot kuin perussopimuksista. Sen lisäksi, että sivuilla pyritään vaikuttamaan ihmisten mielipiteisiin nimenomaan koronaviruksesta ja saada heidät toimimaan vastuullisesti ja esimerkiksi rokotautumaan, niillä pyritään myös jo ennen koronapandemiaa syntyneitä salaliittoteorioita ja disinformaatiota.

Dasin ja Ahmedin (2022, s. 151) mukaan tarvitaan entistä aggressiivisempaa totuuden ja faktojen levittämistä, julkisuuden henkilöiden osallistamista, hallituksen organisaatioiden ja humanitaaristen järjestöjen mielipidejohtamista, jotta disinformaation leviäminen ja sen muodostamat sosiaaliset verkostot saadaan pysäytettyä. Heidän mukaansa useat viimeaikaiset tutkimukset kannattavat edellä mainittua lähestymistapaa, mutta Das ja Ahmed (2022) lisäävät, että vaaditaan oikeanlaista strategista viestintää, jotta voidaan torjua disinformaatiokampanjoita, jotka pohjautuvat usein syvälle juurtuneisiin ideologisiin käsityksiin. Tässä tutkielmassa tarkastelussa on ison julkisen instituution nettisivut, joissa viitataan useisiin julkisorganisaatioihin. EU instituutiona on sellainen, jolla on toimivaltaa ja vaikutusvaltaa sen jäsenvaltioihin ja muuhun maailmaan. Onkin oleellista arvioida sitä, millaista strategista viestintää EU tuottaa disinformaation torjumiseksi.

Savolainen (2021, s. 12) käsittelee tutkimuksessaan koronarokotetta koskevan misinformaation ja disinformaation uskottavuutta verkkokeskustelussa. Tutkimuksessa selvitetään myös, miten disinformaation ja misinformaation kirjoittajien uskottavuutta arvioidaan Redditiin verkkokeskusteluissa. Reddit on sosiaalinen verkkosivuste, jossa käyttäjät voivat keskustella ajankohtaisista aiheista. Savolaisen (2021, s. 13) tutkimus paljasti, että rokotevastaisten uskottavuus rokotteeseen liittyvän tiedon luojina on hyvin alhainen rokotemyönteisten keskusteluun osallistujien silmissä. Hänen mukaansa rokotevastaisia pidettiin huonomaineisina ja epärehellisinä, koska heillä ei ole riittävästi tietoa

koronarokotteista ja niiden vaikutuksista ja koska he tarkoituksella hyödyntävät väärää ja puolueellisia argumentteja koronarokotteiden riskien liioittelemiseksi. Rokotevastaisia lisäksi syytettiin hänen mukaansa siitä, etteivät he pysty ilmaisemaan väitteitään loogisesti ja selkeästi.

Savolainen (2021, s. 3) kirjoittaa, että siitä huolimatta, että on tärkeää arvioida sellaisia lähteitä, jotka sisältävät mahdollisesti väärää tietoa, ei ole järkevää pitää kaikkea sisältöä, joka on saatavilla sosiaalisessa mediassa vääränä. Savolainen (2021, s. 13) painottaa, että on tärkeää pohtia, millä perusteilla sisältö voidaan päätellä todeksi tai disinformaatioksi ja ottaa huomioon, mitkä kaikki asiat arvioinnin tulokseen vaikuttavat (mm. kirjoittajan maine ja asiantuntemus, tietosisällön objektiivisuus). Toisin sanoen tarvitaan lisää ymmärrystä niistä kriteereistä, joilla ihmiset päättävät, onko jokin sisältö disinformaatiota vai ei. Sen lisäksi, että on tärkeää saada lisää ymmärrystä kriteereistä, joiden avulla voidaan päätellä, onko jokin sisältö disinformaatiota vai ei, on hyödyllistä myös ymmärtää, millaisiin arvoihin jokin organisaatio pohjaa. Tämä tutkielma osaltaan lisää ymmärrystä siitä, miten myös arvojen avulla voidaan arvioida tietosisällön luotettavuutta.

De Blasio ja Selva (2021, s. 825) kysyvät tutkimuksessaan, kuka on vastuussa disinformaatiosta. He tutkivat eurooppalaisia lähestymistapoja sosiaalisen median alustojen vastuuvollisuuden totuuden jälkeisellä aikakaudella. Heidän mukaansa valtiot ovat alkaneet vaatia sosiaalisen median alustoja ottamaan käyttöön mekanismeja, joilla voidaan tunnistaa manipuloiva sisältö ja poistaa se algoritmien ja tekoälyn avulla. Tämä on heidän mukaansa yksi osoitus siitä, että vastuu disinformaatiosta siirtyy journalistisista lähteistä esimerkiksi sosiaaliseen mediaan, jossa disinformaatio leviää. Disinformaation torjumisessa on monia ulottuvuuksia. Tässä tutkielmassa analysoidaan erityisesti sitä, miten EU pyrkii vakuuttamaan yleisön siitä, että sen sivuilla oleva tieto on oikein ja jokin muu tieto on väärää.

Brosius, van Elsas ja de Vreese (2019) puolestaan käsittelevät tutkimuksessaan luottamusta EU:hun ja sitä, miten informaatioympäristö on vaikuttanut kansalaisten luottamukseen EU:ta kohtaan. He käsittelevät keskeisiä tekijöitä, joille luottamus EU:hun perustuu ja toisaalta median vaikutuksia kansalaisten poliittiseen luottamukseen EU:ta kohtaan (Brosius ja muut, 2019, s. 57). EU:n legitimitietin voidaan katsoa perustuvan kolmelle suurelle pilarille: rationaalisuuden logiikalle, identiteetin logiikalle ja ekstrapoloinnin logiikalle (Brosius ja muut 2019, s. 57). Rationaalisuuden logiikalla viitataan sellaiseen luottamukseen, joka perustuu kokemukseen siitä, mitä suorituksia ja tekoja EU on tehnyt. Identiteetin logiikka puolestaan käsittää sellaisen luottamuksen, joka perustuu kansalaisten emotionaaliseen sitoutumiseen EU:hun. Ekstrapoloinnin logiikka puolestaan tarkoittaa sitä, että kun kansalaiset luottavat EU:ta tutumpiin kansallisiin instituutioihin, he todennäköisemmin luottavat myös EU:hun. Ekstrapoloinnilla tarkoitetaan tarkastelun laajentamista varsinaisen kohdealueen ulkopuolelle (Tieteen termipankki, 2022). Tässä tutkielmassa legitimitietti nähdään sekä ylhäältä alas että alhaalta ylös tapahtuvana prosessina. Analyysi keskittyy siihen, miten sivuilla legitimoidaan EU:n asiantuntija-asema ja EU:n pyrkimykset vaikuttaa yleisön mielipiteisiin ja toimintaan.

Koronaviruspandemian kaltaisen maailmanlaajuisen kriisin aikana viestinnän oikea-aikaisuus ja totuudenmukaisuus on oleellisen tärkeää. Melginin (2021) mukaan kriisit pakottavat organisaatioita, poliittisia toimijoita ja viranomaisia tarkastelemaan omia prosessejaan ja arvojaan. Koronapandemia on nostanut disinformaatioon liittyviä ongelmia uudella tavalla esille, sillä disinformaation vaikutukset ovat olleet pahimmillaan hengenvaarallisia. Esimerkiksi, jos jokin taho levittää disinformaatiota, jossa kehoitetaan ottamaan ”ihmelääkettä”, jolla korona paranee ja lääkkeen tehoa ei ole tutkittu, se voi johtaa vakaviin terveydellisiin haasteisiin tai pahimmillaan ihmishenkien menetyksiin. Disinformaation torjuminen on useiden esimerkkitapausten myötä otettu entistä vakavammin (esimerkiksi USA:n vaalit, Venäjän levittämä disinformaatio Krimin tilanteesta), ja siitä on tullut tärkeä osa esimerkiksi ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

3.1 Argumentoinnin lähtökohtia

Tässä tutkimuksessa argumentaatioanalyysi keskittyy toisaalta yleisön analyysiin ja toisaalta siihen, millä tavalla argumentit on rakennettu, jotta ne vaikuttavat yleisön silmissä loogisilta. Perelmanin uuden retoriikan argumentaatioteoriassa edellä mainitut asiat ovat keskeisiä.

Uusi retoriikka syntyi 1950-luvulla Perelmanin lisäksi muun muassa Stephen Toulminin ja Kenneth Burken tutkimustyön myötä (Summa, 1996, s. 51). Klassisessa retoriikassa huomio kiinnittyy usein kielellisiin seikkoihin ja reettorin, eli puhujan tyyliin. Esimerkiksi Aristoteleen argumentaatioteoria, jossa keskeistä on eetos, paatos ja logos, edustaa klassista retoriikkaa. Uuden retoriikan teorioissa vaikuttaminen nähdään laajemmin. Kun klassisessa retoriikassa usein painottuu kielellinen taso, uutta retoriikkaa edustavan Perelmanin tutkimuksessa huomio kiinnittyy kielen lisäksi esimerkiksi yleisöön ja kontekstiin (Palonen & Summa, 1996, s. 10).

Argumentaatio on Perelmanin mukaan ennen kaikkea toimintaa (Palonen, 1997, s. 77). Sillä pyritään vaikuttamaan yleisön älyyn, välittömään ja myöhempään toimintaan, tunteisiin ja motiiveihin (Perelman, 2007, s. 16–17). Koska argumentaatiota tarkastellaan toiminnan näkökulmasta, sitä arvioidaan sen vaikutuksien perusteella. Retorisessa tilanteessa yksittäinen argumentti ei siis ole vain pelkkiä sanoja, vaan yksi osatekijä toimintatilanteessa (Palonen, 1997, s. 77).

Koska kielenkäyttö nähdään tekona toimintatilanteessa, tekee se argumentoinnista aina myös eettistä toimintaa: teksti, oli se puhuttu tai kirjoitettu, edustaa aina joiltain osin puhujaa. Puhe puolestaan luo aina mahdollisuuden yleisölle ajatella, että puhuja on tiiviisti kytköksissä puheeseensa (Eronen, 2015, s. 24). Tällöin yleisö luonnollisesti arvioi puhujaa hänen sanojensa perusteella: epäonnistunut retoriikka vaikuttaa puhujan maineeseen.

Argumentointiin sisältyy aina jokin ongelma tai epäselvyys. Tämän vuoksi deliberointi, eli julkinen asioista keskustelu ja harkinta, ja argumentointi ovat vastakkaisia välttämättömyydelle ja evidenssille, sillä jos ratkaisu on välttämätön ja ilmeinen, ei tarvitse väitellä eikä evidenssiä vastaan voi argumentoida (Palonen, 1997, s. 78). Jos asian tiedetään olevan totta ja siitä ollaan yhtä mieltä, ei väitteen puolesta tarvitse argumentoida. Jos puolestaan väitteen takeeksi on olemassa todistusaineisto, argumentointi väitettä vastaan on järjetöntä. Koronaviruspandemia on aihe, johon liittyy paljon tunteita, mielipiteitä ja epätietoisuutta ja on siten aiheena sellainen, josta täytyy argumentoida. Esimerkiksi kun tavoitteena on rokottaa kaikki kansalaiset, tulee tavoitteen puolesta argumentoida, sillä ei ole todisteita, joiden mukaan rokotteet antaisivat sataprosenttisen suojan kaikissa tilanteissa.

Keskeistä Perelmanin (2007, s. 28) retoriikkakäsityksessä on yleisö. Argumentoinnin lähtökohta on, että yleisö ja puhuja jo joiltain osin kohtaavat ajatusmaailmoiltaan. Tällöin ylipäätään vaikuttaminen on mahdollista. Argumentaatiossa puhujan tehtävänä on arvioida millaisia asenteita, arvoja ja uskomuksia yleisössä on ja siten arvioida millaisia heidän maailmankuvansa ovat. Tällaista lähtökohtaa Perelman (2007, s. 28) kutsuu esisopimukseksi. Jos puhuja tulkitsee tai arvioi yleisöään väärin ja tekee siten omalta osaltaan virheellisen esisopimuksen, argumentointi epäonnistuu ja puhuja ei onnistu saamaan yleisöä puolelleen.

Yleisöön Perelmanin (2007, s. 21) mukaan lukeutuvat kaikki ne, joihin puhuja haluaa argumentoinnillaan vaikuttaa. Keskeinen erottelu on jako universaaliyleisöön ja erityisyleisöön. Erityisyleisöllä tarkoitetaan sitä yleisöä, jonka puhuja voi tuntea etukäteen ja vaikuttaa suostuttelun keinoin. Erityisyleisö on myös se yleisö, johon puhuja pyrkii ensisijaisesti vaikuttamaan. Koska puhuja tuntee jossain määrin erityisyleisön voi hän vedota yleisön tunteisiin ja arvoihin. Universaaliyleisöä puolestaan puhuja ei etukäteen tunne. Se on etukäteen määrittelemätön yleisö tai yksittäinen kuulija, joka puhetta ymmärtää ja kuuntelee. Universaaliyleisö pyritään vakuuttamaan järjen avulla ja yleispätevillä perusteluilla (Perelman, 2007, s. 20–21).

Koska argumentaatiossa ei ole kyse itsestäänselvyyksistä tai välttämättömistä ratkaisuista, se ei pyri todistamaan johtopäätöksiä. Sen sijaan argumentaatiossa tavoitteena on saavuttaa hyväksyntä johtopäätöksille (Perelman, 2007, s. 28). Argumentaatiossa pyritään saavuttamaan premissejä, eli väitteitä koskeva hyväksyntä koskemaan myös johtopäätöksiä (Perelman, 2007, s. 28). Esimerkiksi, jos on kaksi premissiä ”Kun läpimurto tapahtuu, siitä tiedotetaan kaikille” ja ”Läpimurto tapahtuu”, niiden johtopäätös olisi ”Kaikille tiedotetaan läpimurrosta”. Puhujan tulee aloittaa argumentointi riittävän hyväksynnän saaneista premisseistä: Argumentoinnin lähtökohta on jo hyväksytyt premissit ja siksi jos rektorin oletuksien vastaisesti yleisö ei hyväksykään niitä, hän päätyy tekemään virheellisen ennakkopäätelmän (Perelman, 2007, s. 28). Argumentointi tämän jälkeen on vaikeaa.

Onnistuneessa esityksessä esityksen premissit ja argumentit voidaan yleistää, mikä tarkoittaa, että sekä erityisyleisö että universaaliyleisö voivat hyväksyä ne (Perelman, 2007, s. 25). Vaikuttavaan esitykseen kuuluu myös vastuu: Argumentointi vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen. Argumentoinnilla pyritään vakuuttamaan yleisö siitä, miten asioiden rektorin esityksen mukaan kuuluisi olla ja miten ihmisten tulisi käyttäytyä (Eronen, 2015, s. 24).

3.2 Argumenttiluokat

Seuraavaksi kerrotaan assosiativisen argumentaation pääluokista ja niihin kuuluvista argumentaatiotekniikoista. Assosiativinen argumentointi tarkoittaa sellaista argumentointia, jossa premissejä koskeva hyväksyntä pyritään siirtämään myös niiden avulla tehdyille johtopäätöksille (Gross & Dearin, 2002, s. 43). Assosiativisen argumentoinnin pääluokkia on kolme: kvasiloogiset argumentit, todellisuuden rakenteeseen nojaavat argumentit ja todellisuuden rakennetta luovat argumentit. Jokainen luokka sisältää useita argumentointitekniikoita.

Kvasiloogiset argumentit vaikuttavat muodoltaan loogisilta, mutta niiden loogisuus on vain näennäistä (Puro, 2005, s. 131). Kvasiloogiset argumentit muodostamaan loogisiksi ja päteviksi niin, että loogisia vasta-argumentteja on vaikea löytää (Perelman, 2007, s. 62). Kvasiloogiset argumentit vaikuttavat loogisilta ainoastaan, jos yleisö hyväksyy ne (Gross & Dearin, 2002, s. 45). Esimerkiksi jos puhuja argumentoi sanomalla, että samoin kuin on tärkeää kunnioittaa Suomea, on tärkeää äänestää EU-vaaleissa, samaistaa hän kaksi asiaa muodollisesti päteväksi argumentiksi. Väite näyttäytyy päteväksi kuitenkin ainoastaan, jos yleisö hyväksyy väitteen ja on samaa mieltä. Kvasiloogisessa argumentoinnissa retoriikan kohteena olevia ilmiöitä pyritään osoittamaan tietynlaisiksi (Puro 2005, s. 133). Kvasiloogisen argumentoinnin keinoja ovat muun muassa yhteensopimattomuus ja ristiriitaisuus, samuus, vastavuoroisuus ja oikeudenmukaisuus, sisältyminen ja jakaminen sekä mitat ja paino (Perelman, 2007, s. 62–90).

Todellisuuden rakenteeseen nojaavassa argumentaatiossa pyritään rakentamaan argumentteja, jotka ovat suhteessa joihinkin toisiin todellisen maailman eri osiin perustuviin argumentteihin (Perelman, 2007, s. 94). Väite, joka halutaan yleisön hyväksyvän, pyritään esittämään riippuvuussuhteessa johonkin aiemmin hyväksytyyn argumenttiin (Perelman, 2007, s. 60). Puro (2005, s. 133) tiivistää todellisuuden rakenteeseen nojaavan argumentoinnin keinoiksi rakentaa puheen aiheena olevien ilmiöiden välille luonnollisilta vaikuttavista siteistä. Tällaisia luonnollisia siteitä ovat esimerkiksi korrelaatio ja luonnonlait (Perelman, 2007, s. 94).

Todellisuuden rakenteeseen nojaavan argumentoinnin pohjana ovat riippuvuussiteet. Riippuvuussiteet voidaan jaotella kausaaliin siteisiin ja rinnakkaisuussiteisiin (Perelman, 2007, s. 94, 102–103). Kausaaliset siteet tarkoittavat ilmiöiden välistä syy-seuraussuhdetta ja ilmiöiden peräkkäisyyttä. Todeksi esitettyjä asioita arvioidaan niiden seurausten perusteella (Perelman, 2007, s. 94). Esimerkki kausaalisesta argumentista voisi olla seuraava lause: Koronavirus on vaarallinen, koska siihen on kuollut miljoonia ihmisiä.

Rinnakkaiset suhteet puolestaan yhdistävät eri tasojen asioita. Tällöin argumentoinnissa pyritään esittämään jokin asia toisen ilmaukseksi tai ilmentymäksi, esimerkiksi niin, että jokin tapahtuma tai henkilö ilmentää tiettyä historiallista ajanjaksoa (Perelman 2007, s. 102–103, 113). Rinnakkaisissa suhteissa henkilö saatetaan esittää suhteessa hänen tekoihinsa, mielipiteisiinsä, teoksiinsa tai esimerkiksi asemaansa (Perelman 2007, s. 102–103). Esimerkiksi EU voi esittää itsensä koronaviruspandemian torjuna esittelemällä kaikki toimet, joita se on tehnyt koronaviruspandemian torjumiseksi.

Todellisuuden rakennetta luova argumentointi muistuttaa eniten klassisen retoriikan argumentointia. Todellisuuden rakennetta luovassa argumentoinnissa sovelletaan erilaisia esimerkkejä ja kuvailuja, havainnollistamista mallien ja vastamallien avulla sekä toisaalta analogiaa ja metaforia (Puro, 2005, s. 133).

Esimerkin avulla argumentoitaessa pyritään yksittäisen tapauksen avulla avaamaan sääntöä tai rakennetta, jolle se perustuu (Perelman, 2007, s. 120). Esimerkkien avulla siis argumentoinnissa muodostetaan yleistettäviä sääntöjä (Puro, 2005, s. 134). Esimerkin tarkoituksena ei ole osoittaa jonkun ilmiön tai asiantilan ainutkertaisuutta, vaan sen avulla pyritään saamaan hyväksyntä koskemaan jotakin toista ilmiötä ja sen avulla luomaan sääntöjä tai kaavoja (Perelman, 2007, s. 120–121). Esimerkiksi rokotevastainen ihminen voisi käyttää sikainfluenssasta joidenkin saamaa narkolepsiaa esimerkkinä siitä, miksei hän aio ottaa koronarokotetta.

Perelmanin (2007, s. 121–122) mukaan havainnollistamisessa päinvastoin kuin esimerkkejä käytettäessä pyritään vahvistamaan jotakin jo olemassa olevaa säännönmukaisuutta tai rakennetta. Tällöin argumentoinnissa sääntö tai rakenne halutaan tuoda yleisölle tietyllä halutulla tavalla esille. Esimerkki tällaisesta voisi olla tilanne, jossa uutisiin tehdään artikkeli koronavirukseen sairastuneesta henkilöstä ja hänen kokemuksistaan. Tarinaa ei pandemiatilanteessa voida ajatella kovinkaan erityisenä tai poikkeuksellisenä, vaan pikemminkin tarinan tarkoitus voisi olla jo olemassa olevan säännönmukaisuuden esiin tuominen.

4 Analyysi ja tulokset EU:n argumentaatiosta

Tässä luvussa analysoidaan sitä, millaisia oletuksia EU:n toimielimet tekevät yleisö-
tä ja millaisia esisopimuksia siten tekstistä voi tulkita. Luvussa analysoidaan myös sitä,
miten EU legitimoii asiantuntija-asemaansa ja sitä, millaisiin arvoihin argumentoinnissa
vedotaan. Käytän esimerkeissä Euroopan komissiosta lyhennettä EK ja Eurooppa-
neuvostosta lyhennettä EN.

Euroopan komission Disinformaation torjunta -sivun samoin kuin Eurooppa-neuvoston
koronavirussivun erityisyleisöön voidaan katsoa kuuluvan EU:n jäsenmaiden kansalaiset,
koronaviruksesta tietoa etsivät ja Euroopan unionin legitiimiyden tunnustavat. Sivujen
tarkoitus on koota faktatietoa koronaviruksesta ja kumota valheellisia väittämiä. Erityis-
yleisön puhuja voi tuntea etukäteen ja siksi vaikuttaa siihen suostuttelun keinoin (Pe-
relman, 2007, s. 21). Erityisyleisön julkaistavaa tekstiä voi suunnitella, sillä vakuutettava
yleisö on jossain määrin tuttu ja sen arvot ja mielipiteet mahdollisesti tiedossa.

Universaaliyleisö puolestaan on määrittelemätön yleisö, jota puhuja ei tunne etukäteen.
Universaaliyleisö pyritään vakuuttamaan muilla kuin tunteisiin ja arvoihin perustuvilla
argumenteilla. Tällöin perustelut usein ovat järkeen vetoavia ja yleispäteviä. (Perelman,
2007, s. 20–21). Universaaliyleisö Euroopan komission ja Eurooppa-neuvoston teksteis-
sä on laaja. Koronaviruspandemia aiheena koskee koko maailmaa ja siten voi tulkita,
että tekstin universaaliyleisöön lukeutuvat kaikki koronaviruksesta tietoa etsivät.

Jotta vaikuttaminen yleisöön on mahdollista, täytyy yleisön ja puhujan joiltain osin
kohdata. Vaikuttamisen lähtökohtana on yleisön kanssa tehdyt esisopimukset (Perel-
man, 2007, s. 27). Tekstissä oleellisin esisopimus koskee EU:n legitiimiyttä. Lukijan ole-
tetaan hyväksyvän Euroopan unionin asiantuntija-asema. Lukijalle annetaan suoria ke-
hotuksia siitä, mitä tietoa tulee uskoa ja mitä ei. Seuraavassa esimerkissä on yksi osoi-
tus tästä.

(1) Kattavinta ajantasaista tietoa tarjoaa EU:ssa Euroopan tautienehkäisy- ja -valvontakeskus ECDC ja maailmanlaajuisesti Maailman terveysjärjestö WHO. Auta levittämään oikeaa tietoa äläkä jaa eteenpäin epäilyttävistä lähteistä peräisin olevia varmentamattomia tietoja. (EK 2021)

Toinen esisopimus, jonka tekstistä voi tulkita, on tekstin kirjoittajan tai kirjoittajien oletus siitä, että yleisön mielestä koronavirus on vaarallinen ja että yleisö haluaa suojautua tartunnalta ja minimoida viruksen leviämisen.

(2) Jokainen meistä haluaa suojautua koronavirukselta (EK 2021)

4.1.1 EU asiantuntijatiedon tuottajana ja välittäjänä

Koska pelkästään erityisyleisö on niin laaja, mahtuu joukkoon väistämättä erilaista tietämystä, erilaisia arvoja ja mielipiteitä koskien EU:ta ja koronavirusta. Sivujen tarkoituksena on vakuuttaa yleisö siitä, että sivuilla olevaan tietoon koronaviruksesta voi luottaa. Lisäksi sivuilla tarkoituksena on vakuuttaa, että EU:n toimet koronaviruksen pysäyttämiseksi ja tartuntamäärien hillitsemiseksi ovat oikeita ja hyviä. Peruste luottamukselle ja sille, että toimet ovat oikeita on EU:n legitimitetissä. Perusteena on paitsi juridinen legitimitetti, myös torjunnan, valvonnan ja vastustamisen alla hankittu legitimitetti. Seuraavaksi analysoidaan sitä, miten EU argumentaatiossaan rakentaa legitimitettiään.

Näennäisen loogisia argumentteja EU:n asiantuntija-asemasta koronaviruksen suhteen ovat yleisölle suunnatut ohjeistukset siitä, mitä pitää ja mitä ei saa uskoa. Seuraavissa esimerkeissä on osoituksia tästä.

(3) Auta levittämään oikeaa tietoa äläkä jaa eteenpäin epäilyttävistä lähteistä peräisin olevia varmentamattomia tietoja. (EK 2021)

(4) Älä usko näitä pelkistettyjä ja valheellisia selityksiä, sillä meneillään oleva terveyskriisi on paljon monitahoisempi kuin ne antavat ymmärtää. (EK 2021)

(5) Jos et luottaisi johonkin hoitomenetelmään tai sen tarjoajaan normaalitilanteessa, älä luota nytkään. (EK 2021)

Esimerkit kuuluvat kvasiloogisiin argumentteihin. Ne ovat muodoltaan näennäisen loogisia. Esimerkissä (3) ja (4) käytetään yhteensopimattomuuden tekniikkaa. Yhteensopimattomuudella tarkoitetaan, että argumentissa on kaksi sääntöä, jotka kumoavat toisensa. (Perelman, 2007, s. 63–66) Tämä pakottaa lukijan valitsemaan toisen säännöistä, jotta argumentista tulee looginen. Esimerkki (3) on looginen ainoastaan, jos lukija valitsee, että EU ei ole epäilyttävä lähde. Esimerkki (4) puolestaan pakottamaan uskomaan, että EU on ymmärtänyt kriisin monitahoisuuden ja tarjoaa todenpitäviä väitteitä.

Esimerkissä (5) puolestaan on hyödynnetty samuuden tekniikkaa. Samuudella tarkoitetaan, että kaksi tekijää samaistetaan toisiinsa joko kokonaan tai osittain. Samuuden tekniikalla yleisöä pyritään ohjailemaan niin, että se hyväksyisi puhujan ajatukset ja tulkinnan ja hylkäisi omansa. (Perelman, 2007, s. 73–74) Esimerkissä (5) samaistetaan yleisölle hoitomenetelmän valinta normaalitilanteessa ja koronaviruspandemian aikana.

Poliittiseen epäluuloon Rosanvallonin (2008) mukaan kuuluu se, että legitimizeetti tulee ansaita päivittäin ja tapausittain torjunnan, valvonnan ja arvostelun alaisena. Koronapandemian aikana poliittinen epäluulo korostuu ja vastademokratian keinoja käytetään aktiivisesti. Asiantuntijatietoa kritisoidaan, poliittisten instituutioiden ja päättäjien toimia valvotaan tarkasti ja virallisia ohjeita (muun muassa turvaväleistä ja maskisuosituksesta) ei noudateta. EU pyrkii esimerkeissä osoittautumaan luotettavaksi tiedonlähteeksi kritiikistä, valvonnasta ja torjunnasta huolimatta. Seuraavissa esimerkeissä (6) ja (7) EU asemoi itsensä disinformaatiota vastaan toimivaksi instituutioksi.

(6) Covid-19-pandemiaan liittyvän disinformaation lisääntyessä EU:n toimielimet ovat pyrkineet lisäämään tietoisuutta disinformaation vaaroista ja edistäneet arvovaltaisten lähteiden käyttöä. (EN 2021)

(7) Kaikki EU-elimet osallistuvat disinformaation torjuntaan tiiviissä yhteistyössä verkkoalustojen kanssa. Verkkoalustoja kannustetaan nostamaan esiin asiantuntijalähteitä ja antamaan vähemmän näkyvyyttä sellaiselle sisällölle, jonka tiedot on todistettu vääriksi tai harhaanjohtaviksi, sekä poistamaan laittoman sisällön ja sellaisen sisällön, joka voi aiheuttaa vahinkoa terveydelle (EN 2021)

Esimerkissä (6) hyödynnetään todellisuuden rakennetta luovaa mallitekniikkaa. Argumentissa EU esittää itsensä mallina siitä, miten disinformaation levitessä tulisi toimia. Lisäksi argumentti vaikuttaa loogiselta ainoastaan, jos lukija on samaa mieltä siitä, että EU tietää, millainen on arvovaltainen lähde.

Esimerkissä (7) puolestaan puhutaan yhteistyöstä verkkoalustojen kanssa. Käytännössä argumentissa kuitenkin tuodaan esille, että EU kehottaa verkkoalustoja poistamaan tietynlaista sisältöä. Tässä kvasiloogisessa argumentissa käytetään sisällyttämisen tekniikkaa. Yhteistyöhön EU:n ja verkkoalustojen välillä sisällytetään se, että EU kehottaa poistamaan kuvattua sisältöä. Sisällyttämisen tekniikkaa käytettäessä pyritään osoittamaan loogisena, että jokin asia sisältyy toiseen. Sisällyttämisen ei kuitenkaan ole tosiasia, vaan väite, joka yleisön toivotaan hyväksyvän.

EU asemoi itsensä yhdeksi ensisijaiseksi tiedonlähteeksi koronavirusasioissa. Sen lisäksi EU pyrkii asemoimaan itsensä myös ensisijaiseksi koronavirusta vastaan toimivaksi instituutioksi. Seuraavat esimerkit kuvaavat tätä.

(8) EU haluaa ennen kaikkea suojella ihmisten henkeä, terveyttä ja toimeentuloa. EU-maat tekevät tiivistä yhteistyötä toimien koordinoinnissa ja tiedon jakamisessa, ja viruksen leviämistä hidastetaan ja uusia ratkaisuja kehitetään kaikin käytettävissä olevin keinoin. Kaikkein pahimmilta katastrofitilanteilta on ainakin toistaiseksi vältytty, ja tämä on yksinomaan EU:n ja sen jäsenmaiden toimien ja ihmisten uhrausten ansiota. (EK 2021)

(9) Tosiasia on, että EU:n toimielimet tekevät kumppaneidensa kanssa eurooppalaisten hyväksi enemmän kuin mikään muu taho maailmassa. (EK 2021)

Esimerkki (8) on sekä kvasilooginen ja siinä hyödynnetään mittaamisen tekniikkaa. Tällä tarkoitetaan, että puhutaan asioiden määrästä tai painosta, vaikka asioita ei tosiasiaassa olla mitattu tai punnittu (Perelman, 2007, s. 90). Esimerkissä käytetään ilmauksia kuten ”kaikissa käytettävissä olevin keinoin” ja puhutaan laveasti katastrofitilanteista, jäsenmaiden toimista ja ihmisten uhrauksista kertomatta määriä tai lukuja. Argumen-

tissa tällä tavalla pyritään vakuuttamaan yleisö siitä, että EU ennen kaikkea suojelee ihmisten henkeä, terveyttä ja toimeentuloa. Esimerkissä (9) puolestaan hyödynnetään myös kvasiloogista mittauksen tekniikkaa. Asia esitetään todeksi perustelemalla se toimilla, joita on enemmän kuin millään muulla taholla maailmassa, mutta niitä ei tosiasiassa mitata.

EU pyrkii vakuuttamaan yleisön myös siitä, että EU:lla on visio tulevaisuudesta ja tarvittavista toimista. Seuraavissa esimerkeissä (10), (11) ja (12) on osoituksia tästä.

- (10) *Komissio valmistautuu tuleviin kansainvälisiin terveyskriiseihin tehostamalla toiminnan koordinoitua EU-maiden välillä, vahvistamalla lääkintöalan virastoja ja muita tieteellisiä erillisvirastoja sekä käynnistämällä aloitteita (esim. Euroopan lääkestrategia). (EK 2021)*
- (11) *Tällä hetkellä emme tiedä, miten pandemia tulevaisuudessa kehittyy, mutta meidän on valmistauduttava kaikkeen. (EK 2021)*
- (12) *EU-maat toteuttavat sulkutoimia vain äärimmäisten tilanteiden niin edellyttäessä. EU on sitoutunut varmistamaan, että eurooppalaisia arvoja noudatetaan kaikkialla EU:ssa niin tänä kriisiaikana kuin sen jälkeenkin. (EK 2021)*

Esimerkissä (10) käytetään todellisuuden rakennetta luovaa tekniikkaa. Komissio perustelee sitä, että se on valmistautunut myös muihin tulevaisuuden terveyskriiseihin esimerkkien avulla. Esimerkissä (11) puolestaan hyödynnetään yhteensopimattomuuden tekniikkaa. EU pyrkii samaistamaan itsensä ja kaikki universaaliyleisöön kuuluvat. Argumentti vaikuttaa loogiselta kuitenkin ainoastaan, mikäli yleisö hyväksyy, että jos EU ei tiedä jotakin, kukaan muukaan ei voi tietää.

Esimerkissä (12) EU asemoi itsensä eurooppalaisia arvoja edistäväksi instituutioksi. Argumentissa käytetään kvasiloogista yhteensopimattomuuden tekniikkaa. Siinä EU pyrkii vakuuttamaan koronapandemian aikaisia sulkutoimia sillä, että EU on sitoutunut varmistamaan, että kaikkialla noudatetaan eurooppalaisia arvoja. Tällöin sulkutoimille pyritään saamaan hyväksyntä vetoamalla olettamukseen siitä, että yleisö hyväksyy EU:n puolustavan eurooppalaisia arvoja.

4.1.2 Terveys ja elämä

EU:n Disinformaation torjunta -sivulla on Faktaa ja Fiktiota -kohdassa allekkain useita väitteitä koronaviruksesta ja sen torjumisesta. Väitteiden alla kumotaan valeutisia ja kerrotaan EU:n toimista koronaviruksen hillitsemiseksi ja pysäyttämiseksi. Eurooppa-neuvoston verkkosivulla puolestaan koronapandemiaa koskeva sisältö on jaoteltu aiheittain. Euroopan komission sivun otsikkona on ”Kaikki mitä luet tai kuulet koronaviruksesta, ei ole totta. Tämä on faktaa.”. Perusteluja esitetyille faktoille on useita ja keskityn seuraavaksi analysoimaan sitä, millaisiin yleisön arvoihin perusteluilla vedotaan.

Koska koronavirus uhkaa juuri terveyttä, on terveyteen vetoavia argumentteja paljon. Seuraavissa esimerkeissä (13) ja (14) EU vetoaa ihmisten arvoihin terveydestä ja hyvinvoinnista ja asemoi itsensä näiden arvojen puolustajaksi.

(13) Jos 5G-teknologia aiheuttaisi minkäänlaista vaaraa ihmisten terveydelle ja hyvinvoinnille, EU ei olisi suositellut sen käyttöä ja EU-maat olisivat kieltäneet sen. (EK 2021)

(14) EU:ssa ihmisten suojele asetetaan aina etusijalle, minkä vuoksi sallitun säteilyaltistuksen raja-arvo on EU:ssa asetettu hyvin alhaiselle tasolle. (EK 2021)

Esimerkit (13) ja (14) ovat todellisuuden rakenteeseen nojaavia argumentteja, jotka perustuvat kausaalisuussiteille. Esimerkissä (13) EU kiistää 5G-teknologian ja koronaviruksen yhteyden. Argumentissa perustana on se, että EU ei olisi suositellut 5G:n käyttöä, jos se aiheuttaisi vaaraa terveydelle. Saman esimerkin voisi tulkita myös rinnastussiteeseen perustuvaksi argumentiksi. EU voidaan nähdä terveyden ja hyvinvoinnin edustajana. Siten argumentin teho perustuu siihen, että yleisö hyväksyy EU:n terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen ilmentymäksi.

Esimerkki (14) perustuu myös kausaalisuussiteelle. Säteilyaltistuksen raja-arvo on asetettu hyvin alhaiselle tasolle EU:ssa, koska ihmisten suojele on EU:ssa etusijalla. Esimerkit (13) ja (14) pyrkivät vakuuttamaan yleisöä EU:n asiantuntija-asemasta vetoamalla yleisön arvoihin terveydestä.

Useissa argumenteissa terveys esitetään ensisijaisena puolustettavana arvona. Koronavirus nähdään terveyttä ja elämää uhkaavana tekijänä ja tästä yleisön oletetaan olevan samaa mieltä. Useissa argumenteissa Euroopan komissio ja Eurooppa-neuvosto nostavat esiin EU:n tekemiä toimia kansanterveyden hyväksi. Seuraavissa esimerkeissä (15), (16) ja (17) on osoituksia tästä.

- (15) *Jokainen meistä haluaa suojautua koronavirukselta. (EK 2021)*
- (16) *Monet ihmiset kuitenkin levittävät epätieteellisiä rokotusvastaisia väitteitä, jotka herättävät ihmisissä pelkoa ja aiheuttavat suurta haittaa kansanterveydelle. (EK 2021)*
- (17) *EU tukee jäsenmaidensa investointeja kansanterveyteen, eikä EU:n finanssipoliittisissa säännöissä ole koskaan vaadittu leikkauksia tällä alalla. Euroopassa etusijalla ovat ihmiset ja heidän terveytensä. (EK 2021)*

Esimerkissä (15) argumentoidaan yhteensopimattomuuden tekniikkaa hyödyntäen. Esimerkki vaikuttaa loogiselta ainoastaan, mikäli yleisö kokee olevansa osa « meitä ». Esimerkissä (16) ja (17) käytetään todellisuuden rakennetta luovaa tekniikkaa havainnollistamista hyödyntäen. Havainnollistamalla pyritään vahvistamaan jotain jo olemassa olevaa säännönmukaisuutta. Tällöin sääntö pyritään tuomaan yleisölle halutulla tavalla (Perelman, 2007, s. 121–122). Esimerkeissä (16) ja (17) pyritään havainnollistamaan sitä, että EU:lle terveyden suojeleminen on etusijalla.

Disinformaation ja sen leviäminen nähdään uhkana terveydelle. Argumenteissa nostetaan esille, miten epäilyttävistä tiedonlähteistä löydetty tieto voi uhata terveyttä ja vaarantaa ihmishenkiä. Seuraavissa esimerkeissä on osoituksia tästä.

- (18) *Tuntemattomista tai epäluotettavista lähteistä peräisin olevat terveysohjeet voivat vaarantaa terveytesi. (EK 2021)*
- (19) *Koronaviruksen alkuperää koskevan disinformaation ja perusteettomien syytösten levittäminen voi helposti vahingoittaa tärkeitä kansainvälisiä tukiverkostoja ja vaarantaa ihmishenkiä. EU tukee maailmanlaajuisia toimia pandemian alkuperän selvittämiseksi, kuten Maailman terveysjärjestön (WHO) tutkimusta Global Study of Origins of Coronavirus. (EK 2021)*

Esimerkissä (18) käytetään kvasiloogista vastavuoroisuuden tekniikkaa. Argumentissa ohjataan lukijaa arvioimaan tuntemattomia ja epäluotettavia lähteitä samalla tavoin. Vastavuoroisuuden tekniikassa pyritään yhdistämään kaksi eri asiaa niin, että niitä tulisi kohdella samalla tavalla (Perelman 2007, s. 102–103, 113). Esimerkissä (22) käytetään todellisuuden rakennetta luovaa mallitekniikkaa. Siinä EU asemoi itsensä instituutioksi ja siten malliksi, joka ei vahingoita tärkeitä kansainvälisiä tukiverkostoja ja vaaranna ihmishenkiä.

4.1.3 Turvallisuus

EU vetoaa argumentoinnissaan myös siihen turvallisuuteen. Erityisesti rokotteita koskevissa argumenteissa turvallisuus on keskeinen arvo, johon vedotaan. Seuraavissa esimerkeissä on osoituksia tästä.

- (20) *Tämän vuoksi on varmistettava, että kun turvallisia ja tehokkaita rokotteita on saatavilla, EU:n jäsenmaat ovat täysin valmiita ottamaan niitä käyttöön kansallisten rokotusstrategioiden avulla. (EN 2021)*
- (21) *Tehokkaan ja turvallisen koronavirusrokotteen kehittäminen ja jakelu muodostavat EU:n koronatoimien kulmakiven ja tarjoavat kestävän ratkaisun koronavirustilanteeseen. (EN 2021)*
- (22) *Paineesta huolimatta koronavirusrokotteita kehitetään samojen laatua, turvallisuutta ja tehokkuutta koskevien vaatimusten mukaisesti kuin kaikkia muitakin rokotteita. (EN 2021)*

Esimerkki (20) on kausaalinen argumentti. Kun turvallinen ja tehokas rokote on saatavilla, siitä seuraa, että EU:n jäsenmaiden pitää olla valmiita ottamaan niitä käyttöön. Esimerkissä (21) puolestaan käytetään todellisuuden rakennetta luovaa metaforatekniikkaa. Siinä koronavirusrokotteen kehittämistä ja jakelua kuvataan EU:n koronatoimien kulmakiveksi. Metaforaa käytettäessä kahta toisiinsa liittymätöntä sanaa samais-tetaan ilman kuin-sanaa. Metaforan avulla pyritään kuvaamaan sitä, että turvallinen koronavirusrokote tarjoaa kestävän ratkaisun koronavirustilanteeseen.

Esimerkissä (22) hyödynnetään kvasiloogista vastavuoroisuuden tekniikkaa. Vastavuoroisuudessa on Perelmanin (2007, s. 1) mukaan kyse kahden samanarvoisen tilanteen

rinnastamisesta. Esimerkissä rinnastetaan koronavirusrokotteen kehittäminen paineen alla ja rokotteiden kehittäminen normaalitilanteessa samalle viivalle

EU vetoaa argumentoinnissaan turvallisuuteen myös disinformaation torjunnan yhteydessä. EU kertoo suojelevansa yhteiskuntia ja kansalaisia ja torjuvansa uhkia, sekä tehostavansa toimia, jotka edesauttavat turvallisuutta. Seuraavissa esimerkeissä on osoituksia tästä.

- (23) *EU on sitoutunut suojelemaan yhteiskuntaa, kansalaisia ja vapauksia hybridiuhkilta, myös virheellisiltä tiedoilta ja disinformaatiolta, kuten vuosien 2019–2024 strategisessa ohjelmassa korostetaan. (EN 2021)*
- (24) *Tarkoituksellisesti ja tahattomasti levitettävän virheellisen tiedon torjunta pelastaa ihmishenkiä. Euroopan komissio on kokonaisvaltaisesti mukana tässä työssä ja rahoittaa myös alan tutkimusta. (EK 2021)*
- (25) *On totta, että EU on mukauttanut rokotesääntöjä joiltakin osin voidakseen tarjota turvallisen ja tehokkaan rokotteen normaalia lyhyemmässä aikataulussa. Turvallisuussäännöt ovat kuitenkin yhtä tiukat kuin ne ovat aina olleet ja tuotevastuudirektiivi on edelleen voimassa. Toisin sanoen väite, jonka mukaan komission neuvottelemissa sopimuksissa ei aseteta rokotteiden valmistajia vastuuseen mahdollisista sivuvaikutuksista, on virheellinen. (EK 2021)*
- (26) *Seuraukset voivat olla vakavia: disinformaatio voi esimerkiksi uhata ihmisten turvallisuutta, lisätä epäluottamusta viranomaisia ja mediaa kohtaan ja heikentää EU:n globaalia roolia. Olemme erityisen alttiina disinformaatiolle stressin alaisina, ja jotkin tahot hyökkäävät koronaviruspandemian varjolla kimppuumme juuri nyt, kun olemme heikoimmillamme. (EK 2021)*

Esimerkissä (23) käytetään todellisuuden rakennetta luovaa esimerkkitekniikkaa. Siinä esimerkin avulla ”kuten 2019–2024 strategisessa ohjelmassa korostetaan” pyritään vahvistamaan säännönmukaisuutta ”EU on sitoutunut suojelemaan yhteiskuntaa, kansalaisia ja vapauksia hybridiuhkilta, myös virheellisiltä tiedoilta ja disinformaatiolta.”.

Esimerkissä (24) käytetään mallitekniikkaa. Euroopan komissio esitetään sen tekemien toimien ja antaman rahoituksen kautta. Tällä pyritään osoittamaan, että Euroopan komissio tekee työtä pelastaakseen ihmishenkiä. Esimerkissä (25) puolestaan käytetään kvasiillogista vertailun tekniikkaa. Siinä asiat liitetään toisiinsa niin, että ne näyttävät

samanarvoisilta vähentämällä ja samalla ylentämällä kummankin asian oletettuja arvoja (Perelman, 2007, s. 86–92). Esimerkissä ensimmäinen lause ”Turvallisuussäännöt ovat kuitenkin yhtä tiukat kuin ne ovat aina olleet ja tuotevastuudirektiivi on edelleen voimassa.” liitetään seuraavaan lauseeseen ”Toisin sanoen väite, jonka mukaan komission neuvottelemisissa sopimuksissa ei aseteta rokotteiden valmistajia vastuuseen mahdollisista sivuvaikutuksista, on virheellinen.”. Tällöin sitä, että turvallisuussäännöt ovat tiukat ja se, että komissio asettaa rokotteiden valmistajat vastuuseen mahdollisista sivuvaikutuksista, liitetään toisiinsa niin, että ne näyttävät samanarvoisilta. Esimerkissä 26 käytetään todellisuuden rakennetta luovaa tekniikkaa. Esimerkissä havainnollistetaan (miten disinformaatio uhkaa turvallisuutta) ja käytetään analogiaa (muut tahot hyökkäävät EU:n kimppuun).

EU myöntää mukauttaneensa rokotesääntöjä joiltakin osin tarjotakseen koronavirusrokotteen normaalia lyhyemmässä aikataulussa (Esimerkki (25)). EU kuitenkin tuo useassa kohtaa esille, että se on toteuttanut mittavia toimia, suunnannut rokotteen kehittämiseen merkittävästi rahoitusta ja esimerkiksi testauttanut rokotteet laajalla ja monitaustaisella testiryhmällä turvallisuuden saavuttamiseksi. Seuraavaksi esimerkkejä tästä.

(27) EU on toteuttanut mittavia toimia ja suunnannut runsaasti rahoitusta rokotteen kehittämiseen ja sen varmistamiseen, että rokote saadaan kaikkien eurooppalaisten ulottuville. EU ei kuitenkaan aio vauhdittaa kehitystyötä rokotteen turvallisuuden kustannuksella. (EN 2021)

(28) Tämän vuoksi klinisiin kokeisiin otetaan mukaan hyvin monitaustainen osallistujajoukko (eri etnisiä ryhmiä, ikäluokkia ja sukupuolia). Osallistujien joukossa on ollut myös riskiryhmien edustajia. Rokotteet ovat osoittautuneet turvallisiksi ja tehokkaiksi kaikille ryhmille. (EN 2021)

Esimerkissä (27) käytetään kvasiloogista sisältymisen tekniikkaa. Esimerkki perustuu olettamukselle, että yleisön mielestä nopea rokotteen kehittäminen ja turvallisuus eivät lähtökohtaisesti sovi yhteen. Argumentissa EU sisällyttää turvallisuuden siihen, että rokote saadaan nopeasti kaikkien eurooppalaisten ulottuville.

Esimerkissä (28) puolestaan käytetään kausaalista tekniikkaa. Esimerkissä sillä, että koronarokotusten kokeisiin on otettu monitaustainen osallistujajoukko, perustellaan sitä, että rokotteet ovat turvallisia ja tehokkaita kaikille ryhmille.

4.1.4 Totuus ja tietosuoja

Toinen keskeinen arvo, johon sivulla vedotaan, on tietosuoja ja totuus. Sekä Euroopan komissio että Eurooppa-neuvosto pyrkivät vakuuttamaan yleisön siitä, että heidän sivullaan oleva tieto on totta ja että EU:ssa vaalitaan tietosuojaa. Seuraavissa esimerkeissä (29), (30) ja (31) vedotaan niihin.

(29) *Kaikki, mitä kuulet tai luet koronaviruksesta, ei ole totta. Tämä on faktaa. (EK 2021)*

(30) *Tuntemattomista tai epäluotettavista lähteistä peräisin olevat terveysohjeet voivat vaarantaa terveytesi ja estää myös muita saamasta elintärkeää lääkitystä tai hoitoa. Kaikki rokotteet, joille komissio on antanut myyntiluvan, mainitaan Turvallisia covid-19-rokotteita eurooppalaisille -verkkosivulla. (EK 2021)*

(31) *EU:n tietosuojaa ja yksityisyyden suoja koskevat säännöt ovat maailman tiukimpien joukossa. Koronaviruspandemia ei muuta tätä faktaa. (EK 2021)*

Esimerkki (29) on sivulla aivan Faktaa vai fiktiota -otsikon alla eikä siihen yhdisty mikään toinen lause. Siksi sen voi tulkita todellisuuden rakennetta luovaksi argumentiksi, jossa hyödynnetään mallitekniikkaa. Mallilla havainnollistetaan jotakin tiettyä jo olemassa olevaa sääntöä tai rakennetta (Puro 2005, s. 133). Esimerkissä EU on oikean tiedon tuottamisen malli ja siis väitteen perusteena on EU:n legitimiisyys.

Esimerkissä (30) epäluotettavien ja tuntemattomien terveysohjeiden kerrotaan vaarantavan lukijan terveyden ja estävän muita saamasta elintärkeää lääkitystä tai hoitoa. Sen sijaan Euroopan unionin toimii mallina paitsi todenpitävän tiedon tuottamiselle, myös läpinäkyvyydelle ja ohjeiden turvallisuudelle. Tätä havainnollistetaan myös esimerkissä (31) todellisuuden rakennetta luovan havainnollistamisen tekniikan avulla.

Sivuilla tuodaan esiin, että EU tiedostaa valeuutiset ja disinformaation leviämisen samoin kuin sen että ihmisillä on vaikeuksia löytää luotettavia tietolähteitä. Seuraavissa esimerkeissä EU argumentoi sen puolesta, että muualla levitetään disinformaatiota samalla tuoden esiin, että EU itse pyrkii torjumaan disinformaatiota ja edistämään totuudenmukaisen tiedon leviämistä.

(32) Maailman terveysjärjestö WHO on todennut, että covid-19-koronaviruspandemian lisäksi maailmalla leviää "infodemia". Viruksesta, sen alkuperästä ja vaikutuksista sekä viranomaisten reaktioista pandemiaan on liikkeellä suuri määrä tietoa, joka on osittain virheellistä tai epätarkkaa. Sen vuoksi ihmisillä on vaikeuksia löytää luotettavia tietolähteitä ja tarvitsemiaan ohjeita. (EN 2021)

(33) Osa harhaanjohtavasta tiedosta, jota sosiaalisessa mediassa levitetään myös bottien massiivisella voimalla, voi olla erittäin haitallista sinulle ja läheisillesi. Valeuutisten mahti perustuu siihen, että ne vaikuttavat niin uskottavilta, että niitä jaetaan epäröimättä eteenpäin, mikä tekee niistä vielä entistäkin vaarallisempia. Harkitse tarkoin, ennen kuin jaat mitään sisältöä omilla sosiaalisen median tileilläsi. Muista, että tiedon on aina oltava peräisin luotettavasta lähteestä. (EK 2021)

Esimerkissä (32) käytetään kausaalisuuden tekniikkaa. Siitä, että viruksesta, sen alkuperästä ja vaikutuksista sekä viranomaisten reaktioista pandemiaan on liikkeellä suuri määrä tietoa, josta osa on virheellistä ja epätarkkaa, katsotaan seuraavan sen, että ihmisillä on vaikeuksia löytää luotettavaa tietoa.

Esimerkissä (33) käytetään useampaa tekniikkaa. Yksi on todellisuuden rakenteeseen nojaava kausaalisuuden tekniikka. Siitä, että harhaanjohtava tieto voi olla erittäin haitallista lukijalle ja hänen läheisilleen seuraa se, että lukijan tulisi harkita, mitä sisältöä sosiaalisessa mediassa jakaa ja mistä tiedon etsii. Lisäksi esimerkissä käytetään kvasilogista yhteensopimattomuuden tekniikkaa. Esimerkissä sanotaan, että valeuutisten mahti perustuu siihen, että ne vaikuttavat niin uskottavilta, että niitä jaetaan epäröimättä eteenpäin, mikä tekee niistä vielä entistäkin vaarallisempia. Lause vaikuttaa loogiselta ainoastaan, mikäli yleisö on aiemmin hyväksynyt, että EU tuottaa sekä uskottavaa että todenmukaista tietoa. Valeuutisessa voisi olla samanlainen argumentti toisin päin. Esimerkiksi, että EU:n mahti perustuu siihen, että sen tuottama tieto koronaro-

kotteista vaikuttaa niin uskottavalta, että sitä jaetaan epäröimättä eteenpäin, mikä tekee siitä entistä vaarallisempaa. Argentin teho siis tässäkin tapauksessa perustuu yleisön kanssa tehdyille esisopimuksille ja jo hyväksytyille premisseille.

Komission sivulla tuodaan esille, että EU:n toimista levitetään maailmalla aktiivisesti valeuutisia, joiden tarkoituksena on paitsi kylvää hämmennystä ja epäluuloa, myös pyrkiä horjuttamaan demokraattista keskustelua, lisätä yhteiskuntien polarisaatiota ja haastaa EU:n legitimitettiin. Seuraavaksi yksi esimerkki tästä.

(34) EU:n toimista levitetään maailmalla aktiivisesti valeuutisia, joiden tarkoituksena on kylvää hämmennystä ja epäluottamusta. Myös toimijat tietyissä EU:n ulkopuolisissa maissa, erityisesti Venäjällä ja Kiinassa, ovat käynnistäneet koronaviruskriisin yhteydessä kohdennettuja vaikutusyrityksiä ja disinformaatiokampanjoita EU:ssa, sen naapurialueilla ja maailmanlaajuisesti. Ne ovat pyrkineet horjuttamaan demokraattista keskustelua, kärjistämään yhteiskunnan polarisoitumista ja parantamaan omaa imagoaan koronaviruskriisissä. (EK 2021)

Esimerkissä (34) käytetään todellisuuden rakennetta luovaa havainnollistamisen tekniikkaa. Siinä Venäjän ja Kiinan käynnistämällä disinformaatiokampanjoilla ja vaikutusyrityksillä pyritään osoittamaan, että EU:n toimista levitetään valeuutisia ja että EU:n ulkopuoliset toimijat pyrkivät disinformaatiota levittämällä aiheuttamaan hämmennystä ja epäluuloa.

EU:n argumentaation perustana voidaan katsoa olevan totuus, sillä se nähdään suojelemisen ja puolustamisen arvoisena asiana. Samoin sitä uhkaavat disinformaation leviäminen, valeuutiset, valheelliset teoriat ja salaliittoteoriat nähdään totuutta uhkaavina tekijöinä. EU pyrkii sivuilla korjaamaan virheellisiä väittämiä. Seuraavaksi esimerkkejä tästä.

(35) Valheellisten ja vailla tieteellistä pohjaa oleviin teorioihin perustuvien väitteiden mukaan rokotteet esimerkiksi muuttavat DNA:ta tai aiheuttavat myrkytyksiä. Tällaiset harhaanjohtavat tiedot synnyttävät

rokotusvastaisuutta ja pelottavat monia niin, etteivät he ota rokotteita. (EK 2021)

(36) Internetissä leviää myytti, joka mukaan koronaviruspandemian leviäminen johtuu 5G-verkkojen yleistymisestä. Tämä ei ole totta. (EK 2021)

(37) Teorialle, jonka mukaan esimerkiksi Bill Gates olisi koronaviruksen kehittäjä ja mukana jossakin katalassa juonessa, ei ole minkäänlaisia uskottavia perusteita. Se on ilmiselvää sepitettä. (EK 2021)

Esimerkissä (35) käytetään kausaalista tekniikkaa. Harhaanjohtavien tietojen ja teorioiden katsotaan synnyttävän rokotusvastaisuutta ja pelottavan ihmisiä niin, etteivät he ota rokotteita. Esimerkissä (36) ja (37) puolestaan kumotaan virheellisiä väittämiä yksiselitteisesti toteamalla, etteivät ne ole totta. Kumpaankin esimerkkiin on taustoittavia perusteluita Euroopan komission sivuilla. Esimerkiksi komission sivulla arvellaan, että 5G-verkko ja koronavirus yhdistetään virheellisesti mahdollisesti siksi, että ne molemmat ovat suhteellisen uusia asioita, joita ei paljaalla silmällä näe. Sivulla todetaan myös, että ”5G on uuden sukupolven matkaviestinteknologia, eikä se, kuten ei edelleen laajemmassa käytössä oleva 4G-tekniikkaakaan, voi olla vuorovaikutuksessa viruksen kanssa.”. Kummassakin esimerkissä hyödynnetään kvasiillogista yhteensopimattomuuden tekniikkaa. Lukijaa pakotetaan valitsemaan EU:n väite, sillä sen väitetään olevan ”yhteensopiva” totuuden kanssa.

4.1.5 Solidaarisuus

Yksi oleellisimmista arvoista, johon argumenteissa vedotaan, on solidaarisuus. Koronavirus nähdään kaikkia koskevana uhkana, joka yhdessä voidaan torjua. Tämä edellyttää, että kaikki tekevät ohjeiden mukaisia asioita ja luottavat asiantuntijatietoon, jota EU:n mukaan julkaistaan muun muassa EU:n omilla sivuilla. Esimerkissä (2) sanotaan, että « Jokainen meistä haluaa suojautua koronavirukselta ». Seuraavissa esimerkeissä (38) ja (39) on lisää osoituksia solidaarisuuteen vetoamisesta.

(38) Euroopassa jokaisella sukupolvella on ollut jokin suuri haaste tai uhka – meidän sukupolvellamme se on covid-19-tauti. (EK 2021)

(39) Kaikkein pahimmilta katastrofitilanteilta on ainakin toistaiseksi vältytty, ja tämä on yksinomaan EU:n ja sen jäsenmaiden toimien ja

ihmisten uhrausten ansiota. Tällä hetkellä emme tiedä, miten pandemia tulevaisuudessa kehittyy, mutta meidän on valmistauduttava kaikkeen. (EK 2021)

Esimerkissä (38) käytetään todellisuuden rakenteeseen nojaavaa tekniikkaa rinnakkaisuusiteitä hyödyntämällä. Siinä koronavirus rinnastetaan muita sukupolvia haastaneisiin uhkiin. Muita uhkia tai haasteita ei avata. Esimerkissä (39) puolestaan tuodaan esille, miten EU:n ja sen jäsenmaiden sekä ihmisten uhraukset ovat johtaneet siihen, että pahimmilta katastrofitilanteilta on vältytty koronaviruksen suhteen. Tässä hyödynnetään kvasiillogista samuuden tekniikkaa. Siinä pyritään samaistamaan EU:n toimet, sen jäsenmaiden toimet ja ihmisten uhraukset koronavirusta vastaan. Näiden eri tahojen toimien vuoksi katastrofeilta on toistaiseksi vältytty. Kun esimerkki jatkuu me-pronominilla, ohjaa se lukijaa ajattelemaan, että hän kuuluu me-ryhmään.

Solidaarisuuteen vedotaan myös sellaisissa argumenteissa, joissa kehoitetaan kaikkia yleisöön kuuluvia osallistumaan koronaviruspandemian selättämiseen. Solidaarisuuden vetoavissa argumenteissa korostetaan myös yhteistyön merkitystä – oli se sitten yksilötasolla, kansallisesti tai kansainvälisesti.

(40) Viruksen torjunta on kaikkien vastuulla. Huolehdi siis käsihygieniasta, varo koskettamasta kasvojasi, jollet ole juuri pessyt käsiäsi, säilytä turvaetäisyys muihin julkisilla paikoilla ja pysy kotona, jos sinulla on oireita. (EK 2021)

(41) EU-maiden valmiuksien ja niiden yhteistyön parantaminen sekä rokotustoimien nopeuttaminen ja eurooppalaisen solidaarisuuden edistäminen ovat edelleen avainasemassa koronapandemian torjunnassa. (EN 2021)

(42) Jäsenmaat ovat paitsi huolehtineet kriisin seurauksista kotimaassa myös tulleet solidaarisesti toistensa avuksi ja antaneet apua siellä, missä sitä on eniten tarvittu. Ne ovat toimittaneet palveluja, hoitohenkilöstöä ja terveydenhuollon laitteita. Yhteistoimin ne ovat huhtikuun 2020 puoliväliin mennessä onnistuneet kotiuttamaan lähes puoli miljoonaa ulkomaille jäänyttä EU-kansalaista. (EN 2021)

Esimerkissä (40) käytetään kausaalisuuden tekniikkaa. Esimerkissä (41) solidaarisuudella perustellaan seuraavan lauseen toimet. Esimerkissä (41) käytetään kvasiillogista si-

säilytymisen tekniikkaa ja todellisuuden rakennetta luovaa metaforatekniikkaa. EU-maiden valmiudet, yhteistyö, rökotustoimien nopeuttaminen ja eurooppalainen solidaarisuus sisällytetään koronapandemian torjuntaan. Väitettä vahvistetaan avainaseman metaforalla. Väite vaikuttaa kuitenkin loogiselta vain, jos yleisö hyväksyy lueteltujen asioiden sisältyvän koronapandemian torjumiseen. Joidenkin rokotevastaisten mielestä esimerkiksi parempi vaihtoehto olisi antaa taudin levitä ja hankkia laumasuoja ihmisille. Tällaisen mielipiteen omaavan henkilön mielestä EU:n väite ei siten luultavasti vaikuttaisi loogiselta. Esimerkissä (42) puolestaan käytetään todellisuuden rakennetta luovaa havainnollistamisen tekniikkaa. Siinä palvelujen, hoitohenkilöstön ja terveydenhuollon laitteiden toimittamisella ja ulkomaille jääneiden EU-kansalaisten kotiuttamisella pyritään perustelemaan eurooppalaista solidaarisuutta. Esimerkki myös kuuluu väliotsikon ”Eurooppalainen solidaarisuus” alle (EN 2021).

Solidaarisuuteen vedotessa EU myös painottaa, että koronapandemia ei syrji ketään ja että se on siten koko maailman yhteinen kriisi. Samalla argumenteista voidaan tulkita, että se on myös kriisinä kaikkien vastuulla. Seuraavat esimerkit (43) ja (44) kuvaavat tätä.

(43) Jossain on väitetty, että virusta levittäisivät tahallaan maahanmuuttajat tai jotkin etniset ryhmät, mutta tällaisilla väitteillä ei ole mitään tieteellistä pohjaa. Koronaviruspandemia on maailmanlaajuinen kriisi, josta voidaan selvitä vain maailmanlaajuisen solidaarisuuden avulla. (EK 2021)

(44) Taudin leviämisestä ilmoittamisessa ja torjuntatoimiin ryhtymisessä olisi epäilemättä ollut parantamisen varaa, mutta muiden syyttäminen ei paranna nykytilannetta. EU ja muu maailma voivat selvitä koronaviruspandemiasta vain yhteistoimin. Koko maailman terveys on kaikkien yhteisellä vastuulla. Kansanterveyttä koskevan tiedon pimittämisellä tai vitkastellulla sen toimittamisessa voi olla huomattavia maailmanlaajuisia vaikutuksia. (EK 2021)

Esimerkissä (43) käytetään yhteensopimattomuuden tekniikkaa. Siinä lukijaa ohjataan hylkäämään ensimmäisen virkkeen väite sillä perusteella, että yleisön uskotaan hyväksyneen väite, jonka mukaan koronaviruspandemia on maailmanlaajuinen kriisi ja voi tarttua keneen tahansa.

Esimerkissä (44) käytetään montaa eri tekniikkaa. Ensimmäisessä lauseessa hyödynnetään vastavuoroisuuden tekniikkaa. Siinä lukijaa ohjataan arvioimaan menneitä toimia ja nykyisiä toimia samalla tavalla. Argumentissa ensin todetaan, että koronavirusta koskevissa toimissa ja tiedottamisessa on ollut parantamisen varaa, mutta muiden syyttäminen ei paranna nykytilannetta. Näin lukijaa ohjataan olemaan syyttämättä muita edes menneistä toimista. Esimerkissä käytetään myös kausaalisuuden tekniikkaa. Siinä pyritään vakuuttamaan lukija siitä, että koronavirusta koskevan tiedon pimittäminen voi vaikuttaa negatiivisesti koko maailmaan. Näin ei pitäisi toimia, koska koko maailmanterveys on kaikkien vastuulla ja koska EU ja muu maailma voivat selvitä koronaviruspandemiasta vain yhteistoimin.

Solidaarisuuteen liittyvissä argumenteissa puhutaan toisten auttamisesta ja siitä, miten yleisöön kuuluva voi auttaa koronapandemian torjumisessa. Esimerkeissä (45), (46) ja (47) on osoituksia tästä.

(45) Voit auttaa myös olemalla jakamatta epäilyttävistä lähteistä peräisin olevia tarkistamattomia tietoja. Näinä kriisiaikoina EU ja sen jäsenmaat tekevät yhteistyötä ja auttavat toisiaan. (EN 2021)

(46) EU on jo mobilisoinut resursseja, joilla tuetaan hätäaputoimia viruksen torjumiseksi – huolehditaan suojarusteiden saatavuudesta, edistetään tutkimusta ja tuetaan apua tarvitsevia globaaleja kumppaneita (EN 2021)

(47) Neuvosto osoittaa kunnioitusta niille monille eurooppalaisille, jotka solidaarisuuden hengessä auttavat meitä selviytymään covid-19-kriisistä jatkamalla työtään, auttamalla apua tarvitsevia, pitämällä Euroopan toiminnassa ja luomalla pohjaa elpymiselle. (EN 2021)

Esimerkissä (46) käytetään mallitekniikkaa. Siinä EU asemoi itsensä malliksi yhteistyössä ja toisten auttamisessa ja pyrkii siten osallistamaan yleisön disinformaation torjumiseen. Esimerkissä (47) puolestaan käytetään todellisuuden rakennetta luovaa havainnollistamisen tekniikkaa. Siinä EU:n asemaa viruksen torjuna ja solidaarisena toimijana havainnollistetaan luettelemalla toimia, joita EU on viruksen torjumiseksi tehnyt.

Esimerkissä (47) käytetään todellisuuden rakennetta luovaa havainnollistamisen tekniikkaa ja sen lisäksi kvasiloogista sisältymisen tekniikkaa. Esimerkissä kuvataan, millä

tavoin eurooppalaiset ovat osoittaneet solidaarisuutta. Samalla nämä asiat sisällytetään siihen, mitä EU tarkoittaa solidaarisuudella.

Sen lisäksi, että sivuilla puhutaan eurooppalaisesta solidaarisuudesta ja kerrotaan toimista, joita jäsenmaat ovat tehneet auttaakseen toisiaan, sivuilla puhutaan koronaviruspandemiasta koko maailman yhteisenä kriisinä, joka edellyttää maailmanlaajuisia solidaarisuutta.

(48) Turvallisen ja tehokkaan koronavirusrokotteen kehittäminen oli koko maailman yhteinen ponnistus. (EN 2021)

(49) Euroopan unionin taistelu koronapandemiaa vastaan ei pysähdy sen rajoille. EU osallistuu aktiivisesti laajempiin maailmanlaajuisiin toimiin. (EN 2021)

Esimerkissä (48) käytetään todellisuuden rakennetta luovaa analogian tekniikkaa. Siinä koronavirusrokotteen kehittämistä verrataan maailman yhteiseen ponnistukseen. Tämä kuitenkin perustuu esisopimukselle siitä, että yleisö hyväksyy koronaviruksen olevan asia, jolta tulee suojautua ja johon siten kaikki haluavat osallistua. Esimerkissä (49) puolestaan käytetään todellisuuden rakennetta luovaa mallitekniikkaa. EU tekee toimia koronaviruspandemian torjumiseksi paitsi EU:n alueella, myös maailmanlaajuisesti ja siten toimii mallina solidaariselle toiminnalle.

4.1.6 Tehokkuus ja taloudellinen hyvinvointi

Myös taloudellinen hyvinvointi on arvo, johon Fakta vai fiktiota -osiossa vedotaan argumentoinnissa. Yleisö pyritään vakuuttamaan Euroopan unionin asemasta totuudenmukaisen tiedon tuottajana sen taloudellisilla toimilla. Fakta vai fiktiota-osiossa useassa kohtaa tuodaan esille, miten EU tukee tutkimusta, sen jäsenvaltioita ja Euroopan taloudellista vakautta. Seuraavissa esimerkeissä (50) ja (51) on osoituksia siitä, miten taloudellisilla faktoilla koronapandemiaan liittyen pyritään vakuuttamaan yleisö EU:n tuottaman tiedon oikeellisuudesta.

- (50) *Euroopan komission esittämä elpymissuunnitelma, jonka kokonaisbudjetti on 1,85 biljoonaa euroa, auttaa EU:ta selviämään kriisistä ja talouden eri aloja pääsemään taas jaloilleen. (EK 2021)*
- (51) *Koronaviruspandemia on vakava sokki Euroopan ja koko maailman taloudelle. Euroopan komissio torjuu koronaviruspandemiaa kaikin mahdollisin keinoin ja toimii nopeasti, määrätietoisesti ja koordinoitusti pyrkien näin suojelemaan kansalaisia ja lieventämään pandemian vakavia sosioekonomisia seurauksia. (EK 2021)*

Esimerkki (50) perustuu olettamukseen siitä, että yleisölle talouden elpyminen on tärkeää. Esimerkissä (51) avataan sitä, miksi EU:n toimielin Euroopan komissio on ryhtynyt taloudellisiin elvytystoimiin. Taloudellisen turvallisuuden nähdään olevan yleisölle tärkeä arvo ja koronavirus taloudellinen sokki, jolta kansalaisia tulee suojella. Argumentti perustuu kausaalisuussuhteelle. Koska Eurooppaan on levinnyt koronaviruspandemia ja se on sokki taloudelle, toimia tulee koronaviruspandemiaa toimia kaikin mahdollisin keinoin. Taloudelliseen elpymiseen ja taloudellisiin uhkiin vetoamalla pyritään saamaan yleisö luottamaan EU:hun tiedonlähteenä ja saamaan se toimimaan yhdessä EU:n kanssa koronavirusta vastaan.

Sivuilla on konkreettisia lukuja siitä, kuinka paljon mihinkin toimiin on budjetoitu rahaa ja millaisilla summilla esimerkiksi tutkimusta on rahoitettu. Taloudellinen hyvinvointi arvona näkyy kuitenkin myös sanallisessa argumentaatiossa. Seuraavissa esimerkeissä on osoituksia tästä.

- (52) *Päätäjät ja tutkijat ovat tietoisia siitä, että sulkutoimet ovat kalliita ja että ne eivät ole pitkän aikavälin vaihtoehto, koska ne vaikuttavat suhteettoman paljon esimerkiksi köyhiin, lapsiperheisiin ja työntekijöihin, jotka eivät voi työskennellä kotoa käsin. Sulkutoimet rasittavat taloutta ja vahingoittavat ihmisten mielenterveyttä ja hyvinvointia. (EK 2021)*
- (53) *Euroopan komission esittämä elpymissuunnitelma, jonka kokonaisbudjetti on 1,8 biljoonaa euroa, auttaa EU:ta selviämään kriisistä ja talouden eri aloja pääsemään taas jaloilleen. Suunnitelmaan sisältyy erilaisia ohjelmia, muun muassa NextGenerationEU-elpymisväline, joilla varmistetaan, että elpyminen on kestävä, osallistavaa ja kaikkien kannalta oikeudenmukaista ja että tukea suunnataan kriisistä eniten kärsineisiin kohteisiin ja myös maaseudulle. (EK 2021)*

(54) Koronapandemia on koetellut erityisesti maailman köyhimpiä maita ja lisännyt entisestään niiden humanitaarisia tarpeita. Vastataksaan haasteeseen EU on lisännyt monin tavoin humanitaarista tukeaan EU:n ulkopuolisille maille. (EN 2021)

Esimerkissä (52) käytetään kausaalisuuden tekniikkaa. Koska sulkutoimet ovat kalliita, ja niiden taloudelliset vaikutukset kohdistuvat erityisesti köyhiin, lapsiperheisiin ja työntekijöihin, ne eivät voi olla pitkän aikavälin vaihtoehto. Esimerkissä oletetaan taloudellisen hyvinvoinnin olevan tärkeä yleisölle tai vaihtoehtoisesti hyväksyvän, että se on tärkeä asia EU:lle.

Esimerkissä (53) käytetään niin ikään kausaalisuuden tekniikkaa. Siinä suunnitelman ja sen sisältämien toimien, joihin EU on satsannut 1,8 miljardia euroa, nähdään johtavan siihen, että EU selviää kriisistä ja talouden eri alat pääsevät jaloilleen. Esimerkissä (54) edelleen käytetään kausaalisuuden tekniikkaa. Humanitaaristen tarpeiden lisääntymiseen vastataan EU:n toimilla. Eli koska kriisi on entisestään pahentanut taloudellista tilannetta, EU on lisännyt resursseja taloudellisen hyvinvoinnin saavuttamiseksi näillä alueilla.

Useissa argumenteissa puhutaan tehokkuudesta. Tehokkuudesta puhutaan paitsi rokotteiden yhteydessä, myös muiden koronapandemian torjumiseksi tehtyjen toimien yhteydessä. Lisäksi tehokkuus mainitaan myös, kun puhutaan tutkimuksen nopeuttamisesta koronaviruspandemian lopettamiseksi. Seuraavaksi esimerkkejä tästä.

(55) EU on pandemian alusta lähtien pyrkinyt tukemaan, edistämään ja nopeuttamaan covid-19-tutkimusta monin eri keinoin. (EN 2021)

(56) Kiireellisyydestä huolimatta Euroopan lääkevirasto (EMA) arvioi rokote-ehdokkaat perusteellisesti niiden tehon, turvallisuuden ja laadun varmistamiseksi ennen kuin ne otettiin yleiseen käyttöön. Rokotteiden kehittämis-, arviointi- ja lupamenettelyjä on voitu nopeuttaa, koska resursseja ja asiantuntemusta on ollut prosessin kaikissa vaiheissa valtavasti käytettävissä. (EK 2021)

(57) On totta, että EU on mukauttanut rokotesääntöjä joiltakin osin voidakseen tarjota turvallisen ja tehokkaan rokotteen normaalia lyhyemmässä aikataulussa. (EK 2021)

(58) Normaalisti rokotteen kehittäminen vie vuosia, mutta EU saa koronavirusrokotteet EU-maiden saataville 12–18 kuukauden kuluessa. Tätä varten EU on uudelleenohjannut tutkimusrahoitusta kaikkein lupaavimpien rokotteiden kehittämiseen. Se myös koordinoi yhteisiä toimia, joilla pyritään varmistamaan, että rokotteita tuotetaan riittävästi EU:ssa. (EN 2021)

Esimerkissä (55) käytetään kvasiloogista mittaamisen tekniikkaa. Esimerkissä käytetään ilmausta monin eri keinoin, mutta lukumääriä ei kerrota. Esimerkissä (56) käytetään kausaalista tekniikkaa. Rokotteiden jakelua on voitu nopeuttaa, koska niiden teho, turvallisuus ja laatu on varmistettu ennen jakelua ja koska käytössä on ollut isot resurssit. Tällöin argumentti perustuu olettamukselle siitä, että koronapandemia halutaan torjuttavan mahdollisimman tehokkaasti.

Esimerkissä (57) puolestaan käytetään kvasiloogista mittaamisen tekniikkaa. Argumentissa käytetään ilmauksia joiltakin osin ja normaalia lyhyemmässä aikataulussa, mutta asioita ei todellisuudessa mitata. Esimerkki (58) samoin kuin esimerkki (59) perustuvat olettamukselle siitä, että tehokkuus on yleisölle tärkeä asia koronapandemian torjumisessa. Esimerkissä (59) käytetään sisällyttämisen tekniikkaa. Siinä rokotteiden nopeampaan kehittämiseen sisällytetään EU:n rahoitus ja koordinoitujen toimenpiteiden avulla pyritään näin vakuuttamaan yleisö siitä, että koronarokotusprosessi on tehokas ja toimiva.

4.1.7 Vapaus

Viimeisimpänä isompana teemana, jonka Euroopan komission ja Eurooppa-neuvoston sivulta voi tulkita, on vapaus. Argumentaatiosta käy ilmi olettaus siitä, että vapaus on yleisölle tärkeä arvo. Koronaviruspandemian aikana vapautta on jouduttu rajoittamaan esimerkiksi liikkumisen yhteydessä. Samoin ihmisten omaa päätäntävaltaa on rajoitettu, muun muassa siten, että ravintoloihin ei pääse ilman koronapassia ja useassa paikassa on maskipakko. Seuraavissa esimerkeissä on osoituksia vapautteen vetoamisesta.

- (59) *EU ottaa käyttöön EU:n digitaalisen koronatodistuksen, jonka tavoitteena on helpottaa turvallista ja vapaata liikkuvuutta koronaviruspandemian aikana.*
- (60) *Silloin kun sulkutoimia toteutetaan, on kaikkien edun mukaista pitää ne mahdollisimman lyhytaikaisina, mutta se on mahdollista vain, jos sulkutoimet ovat tuloksellisia eli vähentävät merkittävästi uusien tartuntojen määrää.*
- (61) *Myös liikkumis- ja ilmaisunvapaus ovat keskeisiä eurooppalaisia arvoja. Ne ovat kiinteä osa EU:n toimintaperiaatteita ja eurooppalaista elämäntapaa ja nyt kriisiaikana tärkeämpiä kuin koskaan. Sulkutoimet eivät merkitse näistä arvoista luopumista tai niiden vaarantamista. Sulkutoimia kuitenkin tarvitaan, jos uusien covid-19-tartuntojen määrät nousevat nopeasti.*

Esimerkissä (59) käytetään yhteensopimattomuuden tekniikkaa. Siinä uusi sääntö ei sovi yhteen aiemmin hyväksytyyn kanssa. Ensin ihmisten liikkumista on rajoitettu ja esimerkissä kerrotaan, että koronatodistuksen kanssa liikkuminen helpottuu. Argumentissa vedotaan olettamukseen siitä, että yleisölle vapaus on tärkeä arvo. Kuitenkin argumentin teho perustuu sille, että yleisö on alun perin hyväksynyt vapauden rajoittamisen.

Esimerkissä (60) puolestaan käytetään kausaalisuuden tekniikkaa. Sulkutoimet tulisi pitää mahdollisimman lyhytaikaisina, koska se on kaikkien edun mukaista. Jos sulkutoimista ei kuitenkaan seuraa haluttua lopputulosta (tartuntojen määrän väheneminen), niitä tulee jatkaa.

Esimerkissä (61) käytetään ristiriitaisuuden ja sisältymisen tekniikkaa. Esimerkissä ilmaisunvapaus ja liikkumisvapaus sisällytetään EU:n toimintaan. Yleisöä pyydetään kuitenkin seuraavaksi hyväksymään asia, joka on ristiriidassa aiemman väitteen kanssa.

4.2 Tulosten yhteenveto

Euroopan komission ja Eurooppa-neuvoston teksteissä tehtiin muutamia olennaisia esisopimuksia yleisön kanssa. Ensimmäinen esisopimus koskee EU:n legitimitettä. Euroopan komission ja Eurooppa-neuvoston tekstit sisältävät paljon suoria toimintaoh-

jeita, kehotuksia ja ohjeita siitä, ketä tulisi uskoa. Lähes kaikki esimerkit pohjaavat oletukseen siitä, että yleisö hyväksyy EU:n toimivallan ja aseman asiantuntijatiedon tuottajana ja välittäjänä. Toinen esisopimus koskee koronapandemiaa. Sekä Euroopan komission teksti että Eurooppa-neuvoston teksti pohjautuu olettamukselle siitä, että yleisö ajattelee koronaviruksen olevan uhka monelle tärkeälle arvolle ja siksi se on jotain, joka tulee torjua.

Euroopan komission ja Eurooppa-neuvoston argumentaatiossa rakennetaan ja ylläpidetään EU:n legitimizeettiiä. Sivuilla kumotaan valheellisia väittämiä, kehoitetaan uskomaan sitä, mitä sivuilla lukee ja ohjataan muiden lähteiden pariin. Argumenttien teho perustuu siihen, että yleisö hyväksyy esisopimukset. Esisopimukset puolestaan perustuvat EU:n legitimizeettiin ja siis toisin muotoiltuna siihen, että yleisö on antanut legitimizeetin EU:lle (Kopf 2020).

Disinformaatiota tuottavilla sivustoilla voidaan käyttää samoja keinoja: kumota totuudenmukaisia väitteitä, pyrkiä houkuttelemaan yleisöä uskomaan sivulla olevaa sisältöä ja ohjata muiden lähteiden pariin. Perelmanin argumentaatioteorian avulla tekstistä voidaan löytää arvoja ja olettamuksia yleisön tietämyksestä ja mielipiteistä. Kun analysoidaan tiettyä puhetta tai tekstiä tästä näkökulmasta, voidaan havaita, että kirjoittajat vetoavat erilaisiin arvoihin argumentoinnissaan. Samoin, kun analysoidaan keinoja, joilla kirjoittajat legitimoivat asiantuntija-asemaansa, voidaan löytää erilaisia arvoperustaisia keinoja. EU ja disinformaation tuottajat voivat siis käyttää samoja keinoja argumentoinnissaan, mutta mielipiteet ja arvot argumentoinnin pohjalla vaihtelevat. Eurooppa-neuvoston ja Euroopan komission sivuilla pyritään vakuuttamaan lukijat seuraavista EU:n legitimizeettiasemista.

1. Asiantuntijatiedon tuottaja ja välittäjä
2. Disinformaation torjuja
3. Ensisijainen toimija koronaviruspandemiaa vastaan taistelussa
4. Terveiden ja hyvinvoinnin puolustaja

Euroopan komissio ja Eurooppa-neuvosto esittelevät sivuilla EU:n tekemiä toimia, antavat toimintaohjeita yleisölle ja pyrkivät torjumaan disinformaatiota. Argumentaatio on näennäisen loogista, mutta koska aihe ei ole yksiselitteinen eikä voida väittää, että kaikki tieto on sataprosenttisesti totta, argumentaatio pohjaa arvoihin ja olettamuksiin yleisön mielipiteistä. Teksteistä voi tulkita seuraavia keskeisiä arvoja, joihin argumentaatiossa vedotaan. Seuraavassa taulukossa 5 on koottu keskeiset arvot ja niitä koskevien argumenttien sisältö.

Taulukko 5. Arvot, joihin argumentaatio pohjautuu.

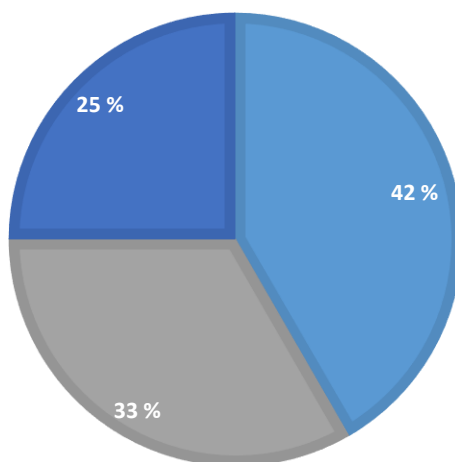
Terveys	EU:n satsaukset kansanterveyteen Terveyden suojelu on EU:ssa ensisijaista Valeutiset negatiiviset vaikutukset terveyteen
Turvallisuus	Rokotteiden turvallisuus Suojustuminen disinformaatiolta
Totuus ja tietosuoja	EU on totuudenmukaisen tiedon tuottaja Disinformaation vaarat
Solidaarisuus	Koronapandemia on koko maailman yhteinen kriisi Jokaisen vastuu ja velvollisuus EU:n toimet eurooppalaisten ja maailman hyväksi
Tehokkuus ja taloudellinen hyvinvointi	Koronapandemian vaikutukset taloudelliseen hyvinvointiin EU:n toimet talouden elvyttämiseksi Koronavirustoimien ja rokotteiden tehokkuus
Vapaus	Liikkumisen vapaus Valinnanvapaus

Tutkielmassa analysoitiin Eurooppa-neuvoston ja Euroopan komission sivuja. Esimerkkejä analysoitiin yhteensä 76, joista tutkielmaan valittiin esimerkeiksi 58. Rajauksen perusteena oli esimerkkien samankaltaisuus. Seuraavassa kuviossa 1 esitellään eri argumenttiluokkien osuus analysoidusta aineistosta.

Kuvio 1. Argumenttiluokkien osuus aineistossa.

ARGUMENTTILUOKKIEN OSUUS AINEISTOSSA

■ Kvasiloogiset ■ Todellisuuden rakenteeseen nojaavat ■ Todellisuuden rakennetta luovat

Suurin osa argumenteista oli kvasiloogisia argumentteja (42 %). Käytettyjä keinoja olivat muun muassa samuus, yhteensopimattomuus ja ristiriitaisuus, sekä mitat ja paino. Toiseksi eniten aineistossa oli todellisuuden rakenteeseen nojaavia argumentteja (33 %). Todellisuuden rakenteeseen nojaavia tekniikoita ovat kausaalisuus ja rinnakkaisuussiteet. Näistä tekniikoista käytettiin huomattavasti enemmän kausaalisia argumentteja. Todellisuuden rakennetta luovia argumentteja käytettiin aineistossa vähiten (25 %).

5 Päätäntö

Tässä tutkielmassa tavoitteena oli selvittää, millaisiin arvoihin Euroopan unionin toimielimet Euroopan komissio ja Eurooppa-neuvosto vetoavat koronavirusta koskevassa argumentaatiossa nettisivuillaan disinformaation torjumiseksi. Tätä tutkittiin tarkastelemalla sitä, miten Euroopan komissio ja Eurooppa-neuvosto argumentoivat nettisivuillaan esittämiensä koronavirusta koskevien väitteiden puolesta ja sitä, millä arvoihin perustuvilla retorisisilla keinoilla EU legitimoit asiantuntija-asemaansa.

Vaikuttamisen lähtökohtina toimivat tekstin esisopimukset eli olettamuksen yleisön arvoista, mielipiteistä ja maailmankuvasta (Perelman, 2007, s. 28). Tutkielmassa selvisi, että vaikuttamisen lähtökohtana nettisivuilla on erityisesti kaksi esisopimusta. Ensimmäinen esisopimus oli, että yleisön oletetaan tunnustavan EU:n legitimizeetti ja asiantuntija-asema koronavirusta koskevissa asioissa. Toinen oleellinen tekstistä tulkittu esisopimus oli, että yleisön oletetaan ajattelevan koronavirusta uhkana ja siten asiana, jonka leviämistä tulee ehkäistä ja joka tulee pyrkiä torjumaan. Mitä paremmin kirjoittaja tuntee yleisönsä sitä tarkempia esisopimuksia voi tehdä. Euroopan komission ja Eurooppa-neuvoston sivuilla tämä on haastavampaa, sillä vakuutettava kohderyhmä on laaja.

Analyysi pohjautui Perelmanin uuden retoriikan argumentaatioteoriaan ja tässä tutkimuksessa keskityttiin erityisesti analysoimaan esisopimusten lisäksi käytettyjä assosiativisen argumentoinnin tekniikoita. Analyysi osoitti, että argumentaatiossa käytettiin paljon kvasiloogisia argumentteja ja todellisuuden rakenteeseen nojaavista tekniikoista kausaalisuussidettä. Tästä voi tulkita, että teksti on pyritty rakentamaan yleisön silmissä loogiseksi niin, että vasta-argumentteja on vaikea löytää (Perelman, 2007, s. 62; Puro, 2005, s. 131). Kausaalisuussiteillä puolestaan pyritään vakuuttamaan yleisö halutuista johtopäätöksistä osoittamalla tietty syy tapahtumille. Samalla rajataan ulkopuolelle kaikki muut mahdolliset syyt.

Aineistosta löytyi neljä asemaa, joissa EU esittää itsensä legitiiminä toimijana. Nämä asemat olivat asiantuntijatiedon tuottaja ja välittäjä, disinformaation torjuja, ensisijainen toimija koronaviruspandemiaa vastaan taistelussa ja terveyden ja hyvinvoinnin puolustaja. Sivuilla kerrotaan, että EU:n tuottamaan tietoon voi luottaa ja ohjataan muiden lähteiden pariin. Sivuilla esitellään toimia, joita EU:ssa on tehty disinformaation torjumiseksi ja kumotaan salaliittoteorioita ja virheellisiä väittämiä koronaviruksesta. Sivuilla esitetään, että EU on tehnyt koronaviruspandemiaan vastaan taistelussa enemmän kuin mikään muu toimija maailmassa. Terveys esitetään ensisijaisena arvona, jonka vuoksi ollaan valmiita tekemään taloudellisia uhrauksia ja esimerkiksi rajoittamaan liikkumisen vapautta.

Suchman (1995) esittää, että legitimeetti on näennäisen objektiivista. EU:n legitimeetti ei ole poikkeus. Euroopan komissio ja Eurooppa-neuvosto esittivät nettisivuillaan koronavirustoimet oikeudenmukaisina ja toivottuina. Toimet ovat kuitenkin legitimeejä vain siinä todellisuudessa, jossa yleisö pitää tärkeinä samoja arvoja, joihin EU vetoaa. Legitimeettiä pyrittiin rakentamaan siis siinä sosiaalisessa todellisuudessa, jonka tietyt normit (kuten että kriisien aikana edellytetään solidaarisuutta), arvot (kuten terveys, hyvinvointi) ja uskomukset (EU:lla on demokraattiset ja hyvät tavoitteet) luovat.

Rosanvallonin (2008) mukaan legitimeettiin kuuluu se, että se hankitaan torjunnan, valvonnan ja arvostelun alla. Asiantuntija-asema esimerkiksi perustuu siihen, että tieto on tarkistettua ja sitä voidaan tarkastella kriittisesti. Tämä tutkielma on vallanpitäjien ja julkisen instituution kriittistä tarkastelua. Siten se on myös osa demokratiaan Rosanvallonin (2008) mukaan oleellisesti kuuluvaa poliittista epäluuloa. Savolainen (2021) lisäksi kirjoittaa tutkimuksessaan, että tarvitaan lisää periaatteita, joilla voidaan arvioida tiedon tuottajan luotettavuutta. Tässä tutkielmassa esitellään sitä, mitä voidaan päätellä argumentaation taustalla olevista arvoista.

EU:n legitimeetin ja koronavirusta koskevan argumentaation taustalta löytyi kuusi keskeistä arvoa, johon vedottiin. Nämä arvot olivat terveys ja elämä, turvallisuus, to-

tuus ja tietosuojat, solidaarisuus, tehokkuus ja taloudellinen hyvinvointi sekä vapaus. Arvojen pohjalle on rakennettu argumentit, joilla pyritään yleisön käyttäytymiseen (esim. rokottautuminen) ja mielipiteisiin (esim. että koronavirus koskee tasapuolisesti koko maailmaa). Onnistuneessa argumentaatiossa premissit ja johtopäätökset voidaan yleistää, mikä tarkoittaa, että sekä erityisyleisö että universaaliyleisö voivat hyväksyä ne. (Perelman, 2007, s. 25). EU:n argumentoinnissa pyritään vetoamaan universaaleihin arvoihin, jotta yleisö hyväksyisi väitteet koronaviruksesta.

Vaikuttavaan esitykseen kuuluu myös vastuu: Argumentointi vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen. Argumentoinnilla pyritään vakuuttamaan yleisö siitä, miten asioiden puhujan, tai tässä tapauksessa kirjoittajien, esityksen mukaan kuuluisi olla ja miten ihmisten tulisi käyttäytyä (Eronen 2015, s. 24). Tämän ajan viestintäympäristössä vastuu on yksi keskeisimpiä tekijöitä, joka erottaa luotettavan lähteen disinformaation tuottajasta. Tässä tutkielmassa voidaan vastuullisuuteen liittyen todeta, että arvot olivat linjassa samojen arvojen kanssa, joiden tavoittelemiseen kaikki jäsenvaltiot ovat liittyessään allekirjoittaneet sitoutuvansa.

Tässä tutkielmassa analysoiduilla, Euroopan komission ja Eurooppa-neuvoston nettisivuilla, pyritään torjumaan disinformaatiota. Sivulla oleva viestintä on käännetty kaikille jäsenmaiden kielille ja se on suunnattu laajalle yleisölle, se pohjautuu tutkimukseen ja tutkielmassa paljastui, että se pohjautuu perussopimusten mukaisiin arvoihin. Sivulla luetellaan koronaviruspandemian ja disinformaation torjumiseksi tehtyjä toimia, ohjeita oikean tiedon löytämiseen ja rahasummia, joita disinformaation torjumiseen on käytetty. Tämän tutkielman esimerkeissä myös näkyy, että niissä otetaan kantaa Humprechtin, Esserin ja Van Aelsin (2020) määrittelemien, disinformaation leviämisen syitä selittävien luokkien asioihin: sivulla avataan disinformaation leviämisen syitä. Euroopan komission ja Eurooppa-neuvoston nettisivuilla disinformaatiota selitetään samalla tavalla kuin Humprechtin ja Van Aelsin (2020, s. 497) luokittelussa ja tutkielmassa löytyneillä argumentoinnin keinoilla pyrittiin vakuuttamaan yleisö haasteellises-

sa viestintäympäristössä (Albright 2017; Hedling 2021; Das ja Ahmed 2022; Bennett ja Livingston 2018).

Tässä tutkielmassa analysoitu Euroopan komission ja Eurooppa-neuvoston argumentaatio tähtää disinformaation torjumiseen ja totuudenmukaisen tiedon levittämiseen koronaviruksesta. Euroopan komission (2020) mukaan väärän tiedon ja ulkomaisten vaikutusyritysten torjuminen ennakoivan ja positiivisen viestinnän avulla on olennaisen tärkeää disinformaation torjumisessa. Disinformaation torjuminen edellyttää EU:n, jäsenvaltioiden viranomaisten, kansalaisyhteiskuntien ja sosiaalisen median alustojen välistä kansainvälistä yhteistyötä. Tämän yhteistyön tarkoituksena on vahvistaa kansalaisten resilienssiä disinformaatiota vastaan samalla kunnioittaen sananvapautta, perusoikeuksia ja demokraattisia arvoja (Euroopan komissio 2020). De Blasio ja Selva (2021, s. 825) kysyivät tutkimuksessaan, kenen vastuulla disinformaation torjuminen on ja kirjoittavat keinoista, joilla disinformaatiota on pyritty torjumaan. Tämä tutkielma tuo oman lisäyksensä vastuuvollisuuteen, mutta arvojen näkökulmasta. Disinformaation tarkoituksena on johtaa harhaan ja aiheuttaa haittaa. Tässä tutkielmassa arviointiin sitä, mihin arvoihin argumentaatio pohjaa ja siis siten, mihin annetut toimintaohjeet ja väitteet pohjautuvat.

Bitektinen ja Haackin (2015, s. 150) mukaan legitimizeettiä rakennetaan sekä mikroettä makrotasolla. Euroopan komission ja Eurooppa-neuvoston koronavirusta käsittelevät nettisivut, jotka tässä tutkielmassa ovat aineistona, rakentavat legitimizeettiä kummallakin tasolla, sillä sivuilla annetaan suoria kehotuksia siitä, mitä pitäisi tehdä ja ketä uskoa ja samaan aikaan puhutaan maailmanlaajuisista toimista ja kansainvälisestä yhteistyöstä. Brosius, van Elsas ja de Vreese (2019) puolestaan käsittelevät tutkimuksessaan luottamusta EU:hun ja sitä, miten informaatioympäristö on vaikuttanut kansalaisten luottamukseen EU:ta kohtaan. Heidän mukaansa EU:n legitimizeetin voidaan nähdä perustuvan rationaalisuuden, identiteetin ja ekstrapoloinnin logiikalle (Brosius ja muut, 2019, s. 57). Euroopan komission ja Eurooppa-neuvostonsivuilla on pyritty rakentamaan kaikilla kolmella tavalla: Sivulla luetellaan konkreettisia toimia, joita koronavirus-

ta ja siitä leviävää disinformaatiota vastaan on tehty, argumentaatiossa vedotaan yleisön arvoihin ja lisäksi sivuilla kerrotaan, keihin voi luottaa ja ohjataan muiden lähteiden pariin.

Tässä tutkielmassa selvitettiin sitä, millä arvoperustaisin argumentoinnin keinoin EU perustelee koronavirusta koskevia väitteitä. EU:n disinformaation vastaisien toimien vaikutuksia sen sijaan tässä tutkielmassa ei voitu mitata. Jatkotutkimusehdotuksena voisi tutkia sitä, miten EU:n disinformaation vastaiset toimet ovat vaikuttaneet kansalaisten resilienssiin disinformaatiota vastaan. Esimerkiksi EU vs. disinfo -sivusto, jolla kumotaan valeuutisia, ja Task Force, joka on disinformaation torjumiseksi perustettu työryhmä, työskentelevät käytännön tasolla disinformaation torjumiseksi.

Sen lisäksi, että voisi tutkia EU:n legitimizeettiä ja sitä, miten sitä rakennetaan viestinnän avulla, voisi tutkia lisää disinformaation vaikutuksia EU:n viestintään. Humprecht, Esser ja Van Aelst (2020) tutkivat EU:n jäsenvaltioiden sietokykyä disinformaatiota vastaan ja tutkimuksessaan päätekijöitä sille, miksi disinformaatiota leviää nykyään paljon. Tässä tutkielmassa tutkittiin sitä, millä arvoperustaisilla argumentoinnin keinoilla vastaan disinformaatioon, jota leviää muun muassa yhteiskunnan polarisoitumisen, populistisen viestinnän ja heikentyneen uutismedioihin luottamuksen seurauksena (Humprecht ja muut, 2020, s. 497). Jatkotutkimuksissa voisi tarkastella sitä, onko argumentaation takaa löytyvillä arvoilla vaikutusta siihen, miten yleisö hyväksyy argumentit ja toimii halutulla tavalla.

Menetelmän avulla voisi arvioida muidenkin sisällöntuottajien argumentaation taustalta löytyviä arvoja. Vastuullisuutta voisi informaation tuottamisen näkökulmasta tutkia enemmän. Epäonnistunut retoriikka vaikuttaa kirjoittajan maineeseen: Jos argumentaation pohjana toimisi arvot ja oletukset, joita yleisö ei voisi hyväksyä, vaikuttaisi tämä yleisön käsitykseen EU:sta ja siihen, miten yleisö noudattaa EU:n ohjeistuksia. Perelmanin argumentaatioteorian avulla voisi analysoida esimerkiksi julkisorganisaatioiden vastuullisuusraportteja. Lisäksi voisi vertailla sitä, miten EU:n legitimizeettiä

rakennetaan argumentaatiossa eri tarkoituksiin tuotetuissa teksteissä eli toisin sanoen jossain muussa kontekstissa kuin koronapandemia.

Euroopan komission (2020) tiedonannossa kirjoitetaan, että disinformaatiota vastaan tarvitaan sen haitan vakavuuden mukaan räätälöityjä vastatoimia kuten myyttien kumoamista, medialukutaidon parantamista ja viranomaistoimia. Samalla kaikissa toimituksissa pitäisi Euroopan komission (2020) mukaan kunnioittaa kaikkia perusoikeuksia, erityisesti sananvapautta. Disinformaation torjumiseen käytetään EU:ssa suuria resursseja ja se Kuten Das ja Ahmed, 2022, s. 14) toteavat, sen muodot kriisin edetessä ovat muuttuneet hienostuneemmiksi ja totuudenmukaisen tiedon erottaminen on entistä haastavampaa. Onkin oleellista pystyä arvioimaan sitä, millaisia keinoja tarvitaan disinformaation torjumiseksi, millaisia vaikutuksia disinformaatiolla on legitimizeettiin, millaisiin arvoihin julkisorganisaatioiden argumentaatio pohjaa ja millaisia konkreettisia vaikutuksia sekä disinformaatiolla että sen torjumisella on kansalaisiin.

Viimeisimpänä esimerkkinä disinformaation vaikutuksista maailmaan on Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan. Disinformaatio on yksi sodan keinoista ja nyt sosiaalisen median myötä kuka tahansa voi osallistua siihen liittyvän disinformaation jakamiseen ja kuluttamiseen. Esimerkiksi hakkeriryhmä Anonymous ilmoitti aloittaneensa kybersodan Venäjää vastaan (Yle 28.2.2022). Tämän ajan hallitsemattomassa viestintäympäristössä, jossa jokainen voi olla viestinnän kuluttaja, jakaja ja tuottaja, jokaisella on myös mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten tätä roolia hyödyntää. Disinformaation torjumiseksi tarvitaan kansainvälistä yhteistyötä, viranomaistoimia ja medialukutaidon lisäämistä (Euroopan komissio 2020). Sen lisäksi on oleellista pystyä arvioimaan EU:n kaltaisen instituution tuottamaa viestintää ja tarkastelemaan sitä, mihin arvoihin ja oletuksiin argumentaatio pohjaa. Se, että tuloksina tässä tutkimuksessa on hyvinkin abstrakteja ja universaaleja, demokraattisissa valtioissa hyvinä pidettyjä arvoja, voidaan pitää hyvänä ja EU:n motiiveihin luottamusta lisäävänä asiana.

Lähteet

- Albright, J. (2017). Welcome to the Era of Fake News. *Media and Communication* 5(2) 87–89. doi: 10.17645/mac.v5i2.977
- Bennett, W. & Livingston, S. (2018). The disinformation order: Disruptive communication and the decline of democratic institutions. *European Journal of Communication* 33(2), 122–139.
- Bitektine, A. & Haack, P. (2015). The "macro" and the "micro" of legitimacy: Toward a multilevel theory of the legitimacy process. *Academy of Management Review*, 40(1) 49–75. doi:10.5465/amr.2013.0318
- Biegoń, D. (2014). Just Cheap Talk? The Democracy Discourse of the European Commission since 2001. Paper prepared for the ECPR Joint Session Salamanca, 10-15.4.2014. <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/5f1c4c8f-c58b-4866-9d08edaed2bb605c.pdf>
- Brosius, A., van Elsas, E. J., & de Vreese, C. H. (2019). Trust in the European Union: Effects of the information environment. *European Journal of Communication*, 34(1), 57–73. <https://doi.org/10.1177/0267323118810843>
- Gross, A. & Dearing, R. (2002). Rhetoric in the Modern Era. Chaim Perelman. Carbondale ja Edwardsville: Southern Illinois University Press. Rajattu pääsy. <https://ebookcentral.proquest.com>
- Das, R. & Ahmed, W. (2022). Rethinking Fake News: Disinformation and Ideology during the time of COVID-19 Global Pandemic. *IIM Kozhikode Society & Management Review*. 11(1), s. 146-159. doi:10.1177/22779752211027382
- De Blasio, E. & Selva, D. (2021). Who Is Responsible for Disinformation? European Approaches to Social Platforms' Accountability in the Post-Truth Era. *American Behavioral Scientist*, 65(6), 825–846. <https://doi.org/10.1177/0002764221989784>
- Dennison, S. & Zerka, P. (2020). Together in trauma: Europeans and the world after covid-19. *European Council on Foreign Relations : Policy Brief* (328).
- Durach, F.; Bârgăoanu A. & Nastasiu C. (2020). Tackling Disinformation: EU Regulation of the Digital Space. *Romanian Journal of European Affairs* 20(1), 5–20.

- Euroopan komissio (2020). Disinformaation torjunta. Euroopan unionin virallinen verkkosivusto. https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/fighting-disinformation_fi
- Euroopan komissio (2020). Yhteinen tiedonanto Euroopan parlamentille, Eurooppa-neuvostolle, Neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja Alueiden komitealle Covid-19-disinformaation torjunta - Faktat oikein. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:52020JC0008>
- European Commission (2020). Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Tackling COVID-19 disinformation - Getting the facts right.
- Euroopan unioni (2016). EU:n oikeuden perusteet. Noudettu 22.2.2022 osoitteesta <https://op.europa.eu/webpub/com/abc-of-eu-law/fi/>
- Eu vs disinfo (2020). *Disinfo database*. <https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases/>
- Eronen, M. (2015). *Rhetoric of Self-Expressions in Online Celebrity Gossip*. Akateeminen väitöskirja. Vaasan yliopisto: Suomen yliopistopaino Oy.
- Hedling, E. (2021). Transforming practices of diplomacy: the European External Action Service and digital disinformation. *International Affairs* 97(3), 841–859. <https://doi-org.proxy.uwasa.fi/10.1093/ia/iiab035>
- Helsingin Sanomat (25.8.2020). *Presidentti Niinistö otti tiukasti kantaa EU:n taloudenpi- toon: ”Keskeiset periaatteet ovat vuosi vuodelta liudentuneet”*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006612849.html>
- Helsingin Sanomat (15.12.2020). *Evan kysely: EU:n elpymispaketti jakaa suomalaisia, EU-jäsenyyden kannatus heikentynyt*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007682554.html>
- Helsingin Sanomat (24.3.2022). EU-maat joutuvat nyt harkitsemaan pakotteita, joissa alkaa näkyä maita jakavia tekijöitä. Noudettu 28.3.2022 osoitteesta <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008703621.html>
- Horne, C. L. (2021). Internet governance in the “post-truth era”: Analyzing key topics in “fake news” discussions at IGF. *Telecommunications Policy* 45(6), 1–11.

- Huhtinen, A. & Melgin E. (toim.) (2020). *Hallitsematon viestintä*. Helsinki: Libris.
- Humprecht E., Esser F., & Van Aelst P. (2020). Resilience to Online Disinformation: A Framework for Cross-National Comparative Research. *The International Journal of Press/Politics*. 25(3), 493-516. doi:10.1177/1940161219900126
- Jallinoja, P. & Väliverronen, E. (2021). Suomalaisten luottamus instituutioihin ja asiantuntijoihin COVID19-pandemiassa. *Media & Viestintä* 44(1), 1–24
- Jokela, J., Kotilainen M., Tiilikainen, T. & Vihriälä, V. (2017). *Kuinka tiivis liitto?* https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2017/01/fiia_report_39.pdf
- Kobernjuk, A. & Kasper, A. (2021). Normativity in the EU's Approach towards Disinformation. *TalTech Journal of European Studies*, 11(1), 170-202. <https://doi.org/10.2478/bjes-2021-0011>
- Kopf, S. (2020). 'This is exactly how the Nazis ran it': (De)legitimising the EU on Wikipedia. *Discourse & Society* 31(4), 411-427 doi:10.1177/0957926520903524
- Magdin, R. (2020). Disinformation campaigns in the European Union: Lessons learned from the 2019 European Elections and 2020 Covid-19 infodemic in Romania. *Romanian Journal of European Affairs* 20 (2), 49-61.
- Mann, D. (2018). Fake News, Alternative Facts, and Things That Just Are Not True: Can Science Survive the Post-Truth Era? *JACC Basic Transl Sci*. 3(4), 573-574. doi: 10.1016/j.jacbts.2018.06.003
- Oxford word of the year 2016 (n.d). Oxford Languages <https://languages.oup.com/word-of-the%20year/2016/>.
- Palonen, K. (1997). *Kootut retoriikat*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Palonen, K. & Summa, H. (1996). *Pelkkää retoriikkaa: tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino.
- Perelman, C. (2007). *Retoriikan valtakunta*. Tampere: Vastapaino.
- Puro, J-P. (2005). *Retoriikan historia*. Helsinki: Werner Söderström osakeyhtiö.
- Poutanen, P. & Laaksonen, S-M. (2020). Faktat nettiin! : Asiantuntijaviestintä sosiaalisessa mediassa. Helsinki: Gaudeamus.
- ProCom (2021). Poikkeusaika on nostanut viestinnän arvostusta yhteiskunnassa – viestintäammattilaiset antavat hyvän arvosanan hallituksen koronaviestinnälle.

- Noudettu 26.11.2021 <https://procom.fi/poikkeusaika-on-nostanut-viestinnan-arvostusta-yhteiskunnassa-viestintaammattilaiset-antavat-hyvan-arvosanan-hallituksen-koronaviestinnalle/>
- Rojo L.M & Van Dijk T.A (1997). There was a problem, and it was solved!' Legitimizing the expulsion of 'illegal' migrants in Spanish parliamentary discourse. *Discourse & Society* 8(4), 523–566
- Savolainen R. (2021). Assessing the credibility of COVID-19 vaccine mis/disinformation in online discussion. *Journal of Information Science*. doi:10.1177/01655515211040653
- Sakki, I. (2010): *A Success Story or A Failure: Representing the European Integration in the Curricula and Textbooks of Five Countries*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Suchman, M. C. (1995). *Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches*. *Academy of Management Review*, 20(3), 571. <https://search-proquest-com.proxy.uwasa.fi/scholarly-journals/managing-legitimacy-strategic-institutional/docview/210941848/se-2?accountid=14797>
- Suomen kuvalehti (20.4.2020). Haukkui Donald Trumpia, päätyi hörhöjen hampaisiin – Bill Gatesista tuli korona-salaliittoteorioiden ykkösmaali Yhdysvalloissa. Noudettu 1.4.2022 osoitteesta <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/ulkomaat/haukkui-donald-trumpia-paattyi-horhojen-hampaisiin-bill-gatesista-tuli-korona-salaliittoteorioiden-ykkosmaali-yhdysvalloissa/?shared=1123186-cbc44443-999>
- Ulkoministeriön Eurooppatiedotus (6.5.2013). Euroopan talouskriisi. Noudettu 28.3.2022 osoitteesta
- Vihma, A.; Hartikainen, J.; Ikäheimo H. & Seuri, O. (2018). *Totuuden jälkeen: miten media selviää algoritmien ja paskapuheen aikana*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos
- Wardle, C., and H. Derakhshan. 2017. "Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making." Report No. DGI(2017)09. Strasbourg: Council of Europe

- World Health Organization (2022). Coronavirus disease (COVID-19) pandemic. Noudettu 1.4.2022 osoitteesta <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>
- Yle (24.4.2020). Trumpin idea UV-valosta ja desinfiointiaineesta koronapotilaiden hoidossa hämmentää – Keuhkolääkäri: desinfiointiaineella tehdään itsemurhia. Noudettu 3.12.2021 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11321374>
- Yle (12.7.2020). Meitä ette rokota: käsikirjoitus. Noudettu 10-12-2021 osoitteesta <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/12/07/meita-ette-rokota-kasikirjoitus>
- Yle (5.12.2021) Tutkimus: Koronarokotteiden kiivaimmat vastustajat perussuomalaisissa, 12 prosenttia ei aio ottaa rokotetta – Puoluejohto kiistää roketekielteisyyden ja kannustaa piikille. Noudettu 10.12.2021 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-12216454>
- Yle (7.7.2021). EU vaatii Unkaria kumoamaan "häpeällisen" lain, joka kieltää homoseksuaalisuudesta kertomisen nuorille: komissio uhkaa Unkaria sanktioilla. Noudettu 28.3.2022 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-12012116>
- Yle (28.2.2022). Hakkeriryhmä Anonymous julisti kybersodan Venäjää vastaan – väittää kaataneensa useita Venäjän hallinnon sivustoja. Noudettu 1.4.2022 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-12336205>